



# SMERNICE

ZA UKLJUČIVANJE BEZBEDNOSTI  
U LOKALNE AKCIONE PLANOVE ZA MLADE



# **Smernice za uključivanje bezbednosti u lokalne akcione planove za mlade**



Beograd, 2016. godine

**Naslov**

SMERNICE ZA UKLJUČIVANJE BEZBEDNOSTI U LOKALNE AKCIONE PLANOVE ZA MLADE

**Autorka:**

Marina Tadić  
(marinatadicl@gmail.com)

**U saradnji sa:**

Radno telo za bezbednost mladih KOMS-a  
Petar Delić, Koordinator Radnog tela  
(petar.delic@koms.rs)

**Izdavač**

Krovna organizacija mladih Srbije  
www.koms.rs  
office@koms.rs

**Dizajn i prepress**

Dušan Gligorić  
(glig.dusan@gmail.com)

**Štampa**

Maja d.o.o.

**Tiraž**

600 primeraka

**ISBN**

978-86-80578-00-2

Stavovi izneti u ovoj publikaciji pripadaju Krovnoj organizaciji mladih Srbije i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Ministarstva omladine i sporta.

# SADRŽAJ

SKRAĆENICE .....	2
UVOD .....	3
1. KAKO ŽIVE MLADI U SRBIJI? .....	6
2. BEZBEDNOST MLADIH U DOMAĆIM I MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA .....	11
3. KAKO UKLJUČITI TEMU BEZBEDNOSTI U LOKALNI AKCIONI PLAN ZA MLADE? .....	13
3.1. KOJE AKTERE UKLJUČITI? .....	15
3.2. KOJE PRINCIPE I NAČELA POŠTOVATI? .....	19
3.3. ŠTA SU BEZBEDNOSNI PRIORITETI MLADIH? .....	32
4. KLJUČNI POJMOVI .....	53
5. BIBLIOGRAFIJA .....	58
PRILOG I: ORGANIZACIJE ČLANICE RADNOG TELA ZA BEZBEDNOST MLADIH KOMS .....	63
PRILOG II: JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE I LOKALNI AKTERI KOJI SU UČESTVOVALI U KONSULTATIVNOM PROCESU .....	64
PRILOG III: LOKALNE INICIJATIVE I AKCIJE ZA UNAPREĐENJE BEZBEDNOSTI MLADIH .....	65

# SKRAĆENICE

AP – Akcioni plan

CSR – Centar za socijalni rad

EU – Evropska unija

KOMS – Krovna organizacija mladih Srbije

KZM – Kancelarija za mlade

LAPM – Lokalni akcioni plan za mlade

LGBTQ – Lezbijsko-gej-biseksualno-transrodno-kvir

MOS – Ministarstvo omladine i sporta

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

NAPOR – Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada

NSM 2015-2025 – Nacionalna strategija za mlade za period 2015-2025

OCD – Organizacija civilnog društva

OEBS – Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi

UN – Ujedinjene nacije

UNDP – Program Ujedinjenih nacija za razvoj

# UVOD

Bezbednost mladih predstavlja značajan deo Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine. Uključivanjem bezbednosti među prioritetne oblasti Strategije prepoznato je da bezbednost čini važan deo svakodnevnog života mladih žena i muškaraca u Srbiji i da predstavlja pretpostavku održivog i inkluzivnog razvoja, a ne isključivo stvar „visoke politike”. Na ovaj način takođe je uočena potreba promovisanja sveobuhvatnog shvatanja bezbednosti, ali i činjenica da društvena grupa mladih ima specifične bezbednosne potrebe i probleme koji zahtevaju razvijanje posebnog pristupa. Da bi se na ove potrebe i probleme odgovorilo, neophodno je angažovanje raznovrsnih aktera na svim nivoima političkog i društvenog života. Ipak, ljudska bezbednost mladih muškaraca i žena pre svega mora biti predmet razmatranja i delovanja na lokalnom nivou jer u okviru lokalne zajednice mladi neposredno ostvaruju svoja prava da „u potpunosti razvijaju svoj potencijal i doprinose ličnom i društvenom razvoju i dobrobiti.”<sup>1</sup>

**Smernice za uključivanje bezbednosti u lokalne akcione planove za mlade** namenjene su prevashodno akterima lokalne samouprave, kao nosiocima aktivnosti formulisanja i sprovođenja lokalnih akcionih planova za mlade (LAPM), ali i samim mladima. Cilj je i da se, kroz proces formulisanja LAPM, mladi što više zainteresuju za temu

---

<sup>1</sup> Nacionalna strategija za mlade 2015–2025, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 6.



bezbednosti, edukuju i uključe u proces donošenja odluka u ovoj oblasti. Na ovaj način Smernice za uključivanje bezbednosti u LAPM (u daljem tekstu: „Smernice”) doprineće unapređenju uslova za razvijanje bezbednosne kulture mladih u Srbiji, ali i njihovoj spremnosti za suočavanje sa bezbednosnim izazovima jer samo pripremljeni mladi mogu postati odgovorni odrasli građani i građanke. Zato su Smernice namenjene i svim drugim akterima lokalne omladinske i bezbednosne politike, ali i svim građanima i građankama zainteresovanim za praćenje i unapređenje lokalne bezbednosti.

Iako neposredni povod za formulisanje smernica predstavlja potreba „spuštanja na lokalni nivo” procesa sprovođenja Nacionalne strategije za mlade 2015–2025, one mogu biti posmatrane i šire – kao svojevrsan vodič za unapređenje opšte bezbednosti omladine u lokalnim zajednicama. Polazeći od stava da lokalne zajednice imaju svoje specifičnosti, ali i zajedničke karakteristike, Smernice nude odgovore na sledeća pitanja:

- Koji akteri mogu dati doprinos formulisanju i sprovođenju LAPM kako bi se njime unapredila lokalna bezbednost mladih?
- Na kojim načelima i principima treba da bude zasnovan proces izrade i sprovođenja kako bi se postiglo da LAPM doprinese unapređenju lokalne bezbednosti mladih?
- Koji su ključni bezbednosni prioriteti mladih na lokalnom nivou i koje aktivnosti u tom smislu LAPM može sadržati?

Smernice takođe sadrže i primere dobre prakse koji mogu poslužiti kao izvor inspiracije za lokalne donosioce odluka. Kako bi se olakšalo praćenje i analiziranje lokalne bezbednosti mladih, dat je i kratak pregled osnovnih pojmova i koncepata u vezi sa ovom temom.

Smernice su nastale u konsultativnom procesu u okviru projekta „**Podmlađivanje! – Nove ideje mladih za bolji položaj mladih**” koji sprovodi Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) uz podršku Ministarstva omladine i sporta (MOS). U njihovoj izradi učestvovali su članice i članovi Radnog tela za bezbednost mladih KOMS-a, odnosno predstavnice i predstavnici organizacija članica KOMS-a aktivnih u različitim lokalnim sredinama širom Srbije. Radno telo uspostavljeno je sa ciljem razmene iskustava organizacija o pitanjima u vezi sa lokalnom bezbednošću mladih.<sup>2</sup> Vredne komentare i sugestije dostavile su i ostale organizacije iz mreže KOMS-a. Uporedo sa ovim procesom, sprovedene su opsežne konsultacije sa predstavnicima i predstavnicama nekoliko lokalnih samouprava, koje su takođe prihvatile i da „testiraju” Smernice u procesima izrade sopstvenih LAPM. Poseban doprinos projektu KOMS-a dali su sami mladi muškarci i žene iz različitih krajeva Srbije kroz osmišljavanje i sprovođenje lokalnih inicijativa i akcija za unapređenje bezbednosti mladih i podizanje nivoa njihove bezbednosne kulture.<sup>3</sup>

Aktivnosti projekta „Podmlađivanje! – Nove ideje mladih za bolji položaj mladih” u oblasti bezbednosti mladih:

- Konsultativni proces, izgradnja i prenos znanja u okviru Radnog tela za bezbednost mladih KOMS-a;
- Konsultativni proces u okviru mreže organizacija članica KOMS-a;
- Konsultacije sa predstavnicima/ama lokalnih aktera u šest gradova i opština u Srbiji (Zrenjanin, Kraljevo, Novi Pazar, Obrenovac, Požarevac i Veliko Gradište);
- Sedam lokalnih inicijativa i akcija za unapređenje bezbednosti mladih i podizanje nivoa njihove bezbednosne kulture u šest gradova (Beograd, Novi Sad, Novi Pazar, Leskovac, Vranje, Sombor);
- „Safety Code” Hakaton (<http://safetycodehackathon.fonis.rs/>) – takmičenje u izradi aplikacija za unapređenje bezbednosti mladih. Partner KOMS-a u organizaciji hakatona je Udruženje studenata informatike FONIS.

<sup>2</sup> Spisak organizacija koje su delegirale svoje predstavnike i predstavnice u Radno telo nalazi se u Prilogu I.

<sup>3</sup> Spisak lokalnih inicijativa i akcija predviđenih projektom KOMS-a nalazi se u Prilogu II.

# 1. KAKO ŽIVE MLADI U SRBIJI?

Brojne ekonomske, političke i društvene nestabilnosti sa kojima se stanovništvo Srbije neprekidno suočava već decenijama posebno teško utiču na društvenu grupu mladih. Mladi muškarci i žene treba da budu nosioci bolje budućnosti države, a višestruko su onemogućeni u tome. Kontekst u kome žive mladi u Srbiji danas, između ostalog, odlikuju:

- **Depopulacija, neravnomeran demografski raspored, migracije**

Oko jedne petine ukupnog stanovništva Republike Srbije čini društvena grupa mladih, odnosno mladi muškarci i žene između 15 i 30 godina.<sup>4</sup> Najbrojniju starosnu grupu među njima predstavlja upravo ona najstarija - od 25 do 29 godina. Ukupan broj mladih u Srbiji u protekle tri decenije opao je za skoro četvrtinu, čemu su doprinele i velike migracije u inostranstvo usled ratnih dešavanja i njihovih posledica. Zabrinjavajuće visok procenat mladih i sada teži odlasku u inostranstvo, posebno oni visokoobrazovani.<sup>5</sup> Trećina mladih sa stečenim višim i visokim obrazovanjem, živi u Beogradskom region. Više od 60% mladih ljudi živi u gradovima. Po malom broju mladih muškaraca i žena posebno se izdvaja istočna Srbija, a po najvećem udelu mladog stanovništva, visokom prirodnom priraštaju i velikoj populaciji najmlađeg stanovništva izdvajaju se opštine Raške oblasti. S druge strane, ove opštine nemaju dovoljno ekonomskih mogućnosti da ovoj brojnoj mladoj populaciji obezbede adekvatne mogućnosti za razvoj.<sup>6</sup>

<sup>4</sup> Zakon o mladima, član 3, Službeni glasnik RS, br. 50/2011, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji - Osnovni skupovi stanovništva, Internet, <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/knjiga18.pdf>, 26.11.2015.

<sup>5</sup> Milka Bubalo-Živković, Tamara Lukić, Mladi u Srbiji početkom 21. veka, Republički zavod za statistiku. Beograd, 2015, str. 14-23.

<sup>6</sup> Ibid.

◦ **Nezaposlenost i problemi u obrazovanju, odnosno neusklađenost obrazovnog sistema i potreba tržišta rada<sup>7</sup>**

Manje od polovine (44%) mladog stanovništva Srbije ekonomski je aktivno (obavlja posao ili su nezaposleni), a ekonomski aktivni mladi muškarci brojniji su nego žene. Svaka treća mlada osoba u Srbiji je nezaposlena, a skoro dva puta su brojniji mladi koji traže prvo zaposlenje nego oni koji su već imali priliku da rade.<sup>8</sup> Ova situacija utiče na ukupno ekonomsko stanje u zemlji s obzirom da je deo društva koji može i treba najviše da doprinese društvenom i ekonomskom razvoju, iz njega praktično isključen. S druge strane, sudeći prema dostupnim statističkim podacima, obrazovna struktura mladih bolja je od one koja se odnosi na zapošljavanje. Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2011. godine, broj mladih bez školske spreme višestruko je smanjen, kao i broj mladih koji nisu ni kretali u školu i onih koji nisu završili osnovnoškolsko obrazovanje. Broj visokoobrazovanih mladih ljudi je udvostručen, a najbrojniju grupu predstavljaju mladi sa stečenim srednjoškolskim obrazovanjem, nešto više od 56%.<sup>9</sup> Međutim, na neprilagođenost obrazovanja savremenim potrebama ukazuje nizak stepen razvijenosti ključnih kompetencija i praktičnih znanja, a zastupljeni su i velike regionalne razlike u nivou obrazovanja i nizak stepen inkluzivnosti obrazovanja.<sup>10</sup> Preduzetnički i duh inicijative, kao ni znanja potrebna za preduzetništvo, ne razvijaju se dovoljno kroz obrazovni sistem - u istraživanju sprovedenom 2012. godine oko 20% mladih odgovara da bi rado pokrenulo sopstveni biznis, što je dvostruko manje od proseka u EU.<sup>11</sup>

---

<sup>5</sup> Kako bi se prevazišli ovi problemi, Radna grupa za zapošljavanje mladih KOMS-a razvila je Nacionalni program zapošljavanja i unapređivanja zapošljivosti mladih do 2020. godine.

<sup>6</sup> M. Bubalo-Živković, T. Lukić, Mladi u Srbiji početkom 21. veka, op. cit., str. 88-95.

<sup>7</sup> Ibid., str. 107-123.

<sup>8</sup> Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji, Vlada Republike Srbije, oktobar 2014, str. 13.

<sup>9</sup> Istraživanje „Položaj i potrebe mladih”, CeSID, Ministarstvo omladine i sporta, Beograd, maj 2012.

### ◦ **Socijalna isključenost i rizik od siromaštva**

Riziku od siromaštva ili socijalnoj isključenosti izloženo je više od 40% stanovništva Srbije, a grupe u najvećem riziku su deca (do 18 godina) i mladi između 18 i 24 godine. Više od 30% gradova i opština u Srbiji izuzetno je nerazvijeno, dok je situacija posebno teška u ruralnim oblastima, gde ima dvostruko više siromašnog stanovništva nego u gradovima.<sup>12</sup> Analize ukazuju da se deca i mladi koji odrastaju u siromaštvu i kasnije tokom života nalaze u deprivilegovanom položaju u obrazovnom sistemu i na tržištu rada. Takođe, često su izloženi diskriminaciji i isključeni iz drugih uobičajenih tokova kada su mladi u pitanju – na primer, u značajno manjoj meri koriste moderne tehnologije. Sami mladi takođe ocenjuju da su siromašne osobe posebno ugrožene.<sup>13</sup>

### ◦ **Isključenost iz procesa donošenja odluka i nizak stepen društvenog aktivizma**

Prema podacima iz 2012. godine, skoro 60% mladih od 18 do 35 godina ne vidi da ima bilo kakav uticaj na politička dešavanja i ne pokazuje zainteresovanost za njih.<sup>14</sup> Čini se da mlade ne privlače ni drugi vidovi društvenog angažmana – preko 40% izjavljuje da nije upoznato sa aktivnostima civilnog društva u svojoj lokalnoj zajednici.<sup>15</sup> Ipak, za ovakvo stanje ne treba kriviti samo mlade, s obzirom da stepen njihove participacije zavisi prevashodno od toga da li društveno-politička stvarnost podstiče osećaj da mladi mogu nešto da promene, kao i od kvaliteta informacija koje dobijaju u obrazovnom sistemu i kroz medije.

<sup>12</sup> Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji, op. cit., str. 8.

<sup>13</sup> Istraživanje o stepenu (ne)tolerancije i (ne)poštovanju i narušavanju ljudskih prava, Društvo za razvoj dece i mladih Otvoreni klub, Niš, 2010.

<sup>14</sup> Stavovi mladih o društveno-političkim prilikama u Srbiji, CeSID, Centar za novu politiku, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd, mart 2012.

<sup>15</sup> Tanja Azanjac, Donatella Bradic, Djordje Krivokapic, Marlene Spoerri, Tatjana Stojic, Youth and Public Policy in Serbia, International Debate Education Association, New York, 2012, pp. 40-43.

U većini slučajeva mladi prva saznanja o društveno-političkom uređenju svoje države stižu u okviru predmeta Ustav i pravo građana i Sociologija, koji se izučavaju tek na završnim godinama srednjoškolskog obrazovanja. To praktično znači da većina mladih o ključnim državnim institucijama države saznaje tek sa navršenih 18 godina. Takođe, informacije o političkim događajima najčešće dobijaju preko medija, koji ne moraju uvek biti objektivan i sveobuhvatan izvor informacija. Tabloidizacija medija dodatno doprinosi samoinicijativnom isključivanju mladih iz praćenja društveno-političkih zbivanja. Sve ovo doprinosi činjenici da, prema rezultatima najskorijeg istraživanja sa kraja 2015. godine, 95% mladih smatra da je potpuno isključeno iz procesa donošenja odluka, i na lokalnom i na nacionalnom nivou.<sup>16</sup>

Prema podacima iz 2014. godine u Srbiji je osnovano 136 kancelarija za mlade (KZM) i usvojeno 130 LAPM. Međutim, postoje velike razlike u opsegu (ne)aktivnosti KZM i uticaju na položaj mladih u lokalnoj zajednici. Mnoge KZM suočavaju se sa velikim ograničenjima u finansijskim i ljudskim resursima, kao i sa činjenicom da njihovo osnivanje i funkcionisanje zavisi od lokalne političke volje i klime. Od preko 100 lokalnih saveta za mlade, opštinskih tela sa savetodavnom funkcijom, manje od polovine je funkcionalno. S druge strane, organizacije civilnog društva (OCD) koje se bave mladima jako su brojne i vrlo aktivne - 800 posebnih omladinskih organizacija registrovano je samo u evidenciji MOS-a. Značajan podsticaj predstavljenosti i uključenosti mladih daju 3 reprezentativne platforme nacionalnih organizacija - KOMS, Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) i Nacionalna asocijacija lokalnih KZM.<sup>17</sup>

---

<sup>16</sup> Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji II, Ninamedia Research, oktobar – novembar 2015, str. 60.

<sup>17</sup> Jael Ohana, Marija Bulat, Evaluacija Nacionalne strategije za mlade (2008) u Republici Srbiji i Akcionog plana 2009–2014, Ministarstvo omladine i sporta RS i Populacioni fond UN u Srbiji, januar 2015, str. 14.

## Diskriminacija i porast netolerancije

U istraživanju Poverenice za zaštitu ravnopravnosti iz 2013. godine, nešto više od 3% građana i građanki označilo je mlade kao najviše diskriminisanu grupu u Srbiji. Iako se čini da je ova brojka mala, beleži se rast u odnosu na prethodnu godinu, što može svedočiti o trendu pogoršavanja položaja mladih.<sup>18</sup> U posebno teškom položaju su mladi predstavnici/e ranjivih grupa – žene, nacionalne manjine, a posebno Romkinje i Romi, LGBTQ populacija, mladi koji žive u seoskim područjima, mlade osobe sa invaliditetom, mlade osobe koje imaju HIV infekciju ili AIDS i druge teške bolesti, siromašni, mladi izbeglice i interno raseljena lica. Termin ranjiva grupa obuhvata sve one grupe koje su isključene iz pojedinih ili više aspekata društvenog života, žive u uslovima siromaštva, ili su izložene riziku da budu isključene i dospeju u stanje siromaštva.<sup>19</sup> S druge strane, zabrinjava raširenost netolerancije i diskriminatornih stavova među samim mladima usmerenih ka pripadnicima ranjivih grupa, posebno romskoj populaciji, LGBTQ osobama i osobama koje imaju HIV infekciju ili AIDS. Mladi vrlo često pokazuju nerazumevanje afirmativnih mera koje se preuzimaju sa ciljem poboljšanja položaja manjinskih grupa, što samo pojačava ionako preovlađujući osećaj zanemarenosti od strane državnih organa. Ovakvi stavovi neretko dovode do pojave vršnjačkog verbalnog, psihičkog i fizičkog nasilja. Takođe, svedoče o tome da reforme sadržaja nastavnog plana i programa, koje su već godinama u toku, nisu dale dovoljno rezultata kada je u pitanju razvoj kulture tolerancije među mladima.

---

<sup>18</sup> Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, CeSID, UNDP, Beograd, decembar 2013, str. 23.

<sup>19</sup> Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva – Rečnik termina, Internet, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/socijalno-ukljucivanje-u-rs/recnik-termina/>, 28.11.2015.

## 2. BEZBEDNOST MLADIH U DOMAĆIM I MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA

Osim Nacionalne strategije za mlade 2015–2025 i Akcionog plana za sprovođenje Strategije 2015–2018, unapređenje bezbednosti i bezbednosne kulture mladih izdvojeno je kao jedan od osnovnih društvenih zahteva i u drugim temeljnim dokumentima omladinske i bezbednosne politike – Zakonu o mladima<sup>20</sup> i Strategiji nacionalne bezbednosti.<sup>21</sup> Strategija policije u zajednici (2013), koja predviđa brojne organizacione i konceptualne promene u radu policije, identifikuje mlade kao jednu od društvenih grupa najčešće izloženih bezbednosnim rizicima, čijem bezbednosnom obrazovanju treba posvetiti posebnu pažnju.<sup>22</sup>

Savet bezbednosti UN usvojio je 2015. godine Rezoluciju 2250 o mladima, miru i bezbednosti. Ova, po mnogo čemu „istorijska”, rezolucija postavlja pet temelja za akciju ka poboljšanju bezbednosti mladih – jačanje učešća mladih, saradnja na svim nivoima, zaštita mladog civilnog stanovništva u sukobima, prevencija sukoba i uključivanje mladih u razvijanje i sprovođenje aktivnosti prevencije, kao i reintegracija mladih koji su bili uključeni u oružane sukobe. Rezolucija tako prepoznaje mlade ne samo kao žrtve i počinioce u sukobima, već i kao aktere izgradnje mira i prevencije sukoba.<sup>23</sup>

<sup>20</sup> Zakon o mladima, članovi 10 i 26, Službeni glasnik RS, br. 50/2011.

<sup>21</sup> Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Beograd, 2009, str. 27.

<sup>22</sup> Strategija policije u zajednici, Službeni glasnik RS, br. 43/2013.

<sup>23</sup> UN SC Resolution 2250 on Youth, Peace and Security, adopted on December 9, 2015, Internet, <https://www.sfcg.org//wp-content/uploads/2015/12/New-Doc-1.pdf>, 9.12.2015.



Na Ministarskom savetu OEBS-a u Beogradu 2015. godine usvojena je **Deklaracija o mladima i bezbednosti** kojom se ističe značaj sveobuhvatnog pristupa kada su bezbednosne potrebe mladih u pitanju.<sup>24</sup> **Akcioni plan OEBS-a za mlade**, nastao u okviru simulacije rada ove organizacije u kojoj su učestvovali mladi iz svih država učesnica, daje niz preporuka za unapređenje bezbednosti mladih u OEBS regiji. Preporuke obuhvataju oblasti zaštite ljudskih prava, nediskriminacije, zaštite zdravlja i blagostanja mladih, zaštite životne sredine i promocije aktivnog učešća.<sup>25</sup>

U brojnim evropskim dokumentima upravo su aktivno učešće mladih i međusektorska saradnja postavljeni za preduslove poboljšanja položaja ove društvene grupe u svim oblastima, pa i kada je bezbednost u pitanju. **Strategija za mlade EU 2010-2018** promoviše intersektorski pristup koji osigurava da interesi mladih budu uzeti u obzir tokom kreiranja javnih politika.<sup>26</sup> **Rezolucija Saveta Evrope o omladinskoj politici** takođe naglašava međusektorsku prirodu ove politike i značaj uključivanja mladih u fazu formulisanja, sprovođenja i ocenjivanja rezultata politika.<sup>27</sup> Značaj učešća mladih na lokalnom nivou naglašava **Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu**.<sup>28</sup>

---

<sup>24</sup> Declaration on Youth and Security, OSCE, 22nd Meeting, Ministerial Council, Belgrade, 2015.

<sup>25</sup> Ovaj AP proizvod je rada mladih u okviru Modela OEBS-a i treba da posluži kao osnova za usvajanje sličnog dokumenta u okviru OEBS. Model OSCE Youth Action Plan, 2014.

<sup>26</sup> EU Youth Strategy, Internet, [http://ec.europa.eu/youth/policy/youth\\_strategy/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/youth/policy/youth_strategy/index_en.htm), 10.12.2015.

<sup>27</sup> Resolution CM/Res(2008)23 on the youth policy of the Council of Europe, [https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/IG\\_Coop/Documents/CM\\_Res\\_08\\_youth\\_policy\\_en.pdf](https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/IG_Coop/Documents/CM_Res_08_youth_policy_en.pdf), 5.12.2015.

<sup>28</sup> Izmenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Evrope, Strazburg, 2003.

# 3. KAKO UKLJUČITI TEMU BEZBEDNOSTI U LOKALNI AKCIONI PLAN ZA MLADE?

Bezbednost mladih neodvojivo je povezana sa bezbednošću same lokalne zajednice. Nasuprot tradicionalnom shvatanju bezbednosti u kontekstu pojmova kakvi su bezbednost države i njen teritorijalni integritet i suverenitet, savremeno shvatanje bezbednosti ogleda se u konceptu **ljudske bezbednosti**. Ljudska bezbednost polazi od pojedinca i njegovih potreba, ali ne podrazumeva samo fizičku bezbednost, već i širok opseg ljudskih prava, kao i postojanje adekvatnih uslova za razvoj i ostvarenje potencijala pojedinca u svim sferama života. Prema poznatoj definiciji Programa UN za razvoj (UNDP) ljudska bezbednost obuhvata individualnu bezbednost i bezbednost zajednice, kao i ekonomsku i političku bezbednost, bezbednost hrane i životne sredine i zdravstvenu bezbednost.<sup>29</sup>

Još jedan relativno nov koncept važan za bezbednost zajednice jeste **policija u zajednici**. Ovaj koncept predstavlja strategiju i shvatanje policijskog rada koje se zasniva na principu da policajci/ke i građani/ke rade zajedno na rešenju različitih bezbednosnih problema u okvirima lokalne zajednice. Tako policija u zajednici podrazumeva aktivno učešće građana i građanki u određivanju lokalnih bezbednosnih prioriteta.<sup>30</sup> Takođe, prepoznaje potrebu prilagođavanja policijskog rada kontekstu zajednice i specifičnim potrebama različitih društvenih grupa, posebno onih ranjivih i ugroženih.

---

<sup>29</sup> Human Development Report 1994, UNDP, Oxford University Press, New York, 1994. pp. 24-25.

<sup>30</sup> Priručnik za delovanje saveta za bezbednost u gradovima i opštinama, MUP RS, SKGO, Beograd, 2015, str. 11.

**Lokalni akcioni plan za mlade (LAPM)** je mehanizam koji lokalnim samoupravama omogućava da planski i dugoročno rade na rešavanju problema mladih u lokalnoj zajednici, uz kreiranje i sprovođenje mera i aktivnosti prilagođenih stvarnim potrebama mlade populacije.<sup>31</sup> Važne odlike, koje LAPM treba da ima, su demokratičnost, uključenost i otvorenost, zasnovanost na dogovoru svih relevantnih aktera, dugoročnost i nezavisnost od političkih promena i nestabilnosti.<sup>32</sup> LAPM treba da bude u skladu sa ciljevima NSM 2015–2025 i Akcionog plana za njeno sprovođenje, ali mora biti i prilagođen lokalnom kontekstu konkretne zajednice. Bezbednost je važna tema za mlade žene i muškarce širom Srbije i treba da bude uvrštena u dokumenta lokalne omladinske politike i adekvatno obrađena.

Kako bi se lokalnim akterima olakšao ovaj posao, Smernice nude odgovor na sledeća pitanja:

- **Koji akteri** treba da bude uključeni u formulisanje i sprovođenje LAPM tako da on doprinese poboljšanju lokalne bezbednosti mladih?
- **Koje principe** treba poštovati da bi LAPM doprineo poboljšanju bezbednosti mladih?
- **Šta su bezbednosni prioriteti** mladih na lokalnom nivou i koje aktivnosti u tom smislu LAPM može sadržati?

---

<sup>31</sup> Tatjana Borojević, Priručnik za izradu lokalnog akcionog plana (LAP) za mlade, Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije, Organizacija za tehničku saradnju SR Nemačke (GTZ), Beograd, 2009, str. 8.

<sup>32</sup> Vodič: Na ti sa lokalnom kancelarijom za mlade, Grupa 'Hajde da...', Beograd, 2010, str. 68.

## 3.1. KOJE AKTERE UKLJUČITI?

Lokalne samouprave imaju na raspolaganju značajne mehanizme za efikasno planiranje i sprovođenje omladinske politike, među kojima su **kancelarije za mlade (KZM) i saveti za mlade**. Ova tela su predviđena i Zakonom o mladima, mada ne postoji izričita obaveza njihovog osnivanja.<sup>33</sup> Praksa je takođe da **resor omladine** bude zastupljen i u gradskim, odnosno opštinskim većima. S druge strane, **omladinske OCD i udruženja** izuzetno su aktivna širom Srbije i predstavljaju najznačajnijeg partnera brojnih lokalnih samouprava kada je omladinska politika u pitanju. Nacionalna strategija za mlade 2015–2025 prepoznaje KZM kao „nadležne” za sprovođenje strategije i pratećeg akcionog plana na lokalnu. Zbog brojnih problema u funkcionisanju **KZM**, Ministarstvo omladine i sporta je uputilo preporuku lokalnim samoupravama da u svojim budžetima obezbede sredstva za rad KZM i planiranje i sprovođenje LAPM. Ostaje da se vidi da li će ova preporuka zaista uroditi plodom, ali i da li će postojeće, odnosno novouspostavljene, KZM zaista biti dovoljno osposobljene da ostvaruju predviđenu ulogu.

<sup>33</sup> Zakon o mladima, članovi 17 i 18, Službeni glasnik RS, 50/2011.

Kada je u pitanju lokalna bezbednosna politika, ključni akter svakako je **policija** (policajska uprava ili stanica policije na teritoriji lokalne zajednice). Strategija policije u zajednici predviđa osnivanje posebnih tela lokalne samouprave – **lokalnih saveta za bezbednost**. Tamo gde su formirana, ova tela uglavnom čine predstavnici lokalne samouprave, policije, pravosudnih i drugih organa i institucija, kao i građana i građanki, udruženja i manjinskih zajednica. Ključne uloge lokalnih saveta za bezbednost su da rade na prepoznavanju bezbednosnih problema u zajednici, razvijanju, sprovođenju i praćenju projekata i aktivnosti koji daju odgovor na ove probleme. Mogu izrađivati i strateške planove za unapređenje lokalne bezbednosti, odnosno strategije lokalne bezbednosti.<sup>34</sup> Saveti predstavljaju svojevrsan forum za analiziranje i diskutovanje o lokalnoj bezbednosti, kao i za podsticanje međuresorne saradnje. Poput KZM, ni ova tela nisu uspostavljena u svim lokalnim sredinama u Srbiji, često su nefunkcionalna i samo formalno postoje. Takođe, i za njihovo formiranje stigla je preporuka MUP-a, s obzirom da koncept policije u zajednici ne može zaživeti u punom opsegu bez funkcionalnih saveta za bezbednost.<sup>35</sup>

---

<sup>34</sup> Priručnik za delovanje saveta za bezbednost u gradovima i opštinama, op. cit., str. 9.

<sup>35</sup> Proces stvaranja ovih tela traje od 2002. godine i samog početka primene koncepta policije u zajednici u Srbiji. Javlja se različiti modeli uspostavljanja ovi tela, različit sastav, kao i različiti nazivi – odbor za bezbednost, opštinski savet za bezbednost i slično. Ne treba ih mešati sa savetima za bezbednost saobraćaja koji su takođe česti na lokalnom nivou. Prema nešto starijim podacima, iz 2010. godine, u više od 100 opština i gradova u Srbiji uspostavljena su ovakva tela, bez preciznih informacija o stepenu njihove aktivnosti. Sa nedavnom preporukom ministra unutrašnjih poslova da sve lokalne zajednice treba da osnuju ovakva tela, kao i sa predstavljanjem Priručnika za njihovo osnivanje i funkcionisanje, očekuje se da ova tela zažive u značajnijoj meri. Maja Bjeloš, Zorana Brozović, Saša Đorđević, Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost, Centar za podršku ženama, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2011, „Stefanović: Formirati lokalne savete za bezbednost”, Nlinfo, 10.11.2015, Internet, <http://rs.nlinfo.com/a107981/Vesti/Stefanovic-Formirati-lokalne-savete-za-bezbednost.html>, 29.11.2015.

Postojanje funkcionalnih i aktivnih KZM i saveta za bezbednost u lokalnoj zajednici predstavlja veliku prednost za uspostavljanje efikasne koordinacije izrade LAPM. Ipak, ukoliko to nije slučaj, planiranje i sprovođenje lokalne omladinske i bezbednosne politike i dalje može biti ostvareno kroz sveobuhvatno partnerstvo lokalnih aktera. Tim pre što je priroda bezbednosnih problema mladih takva da oni obuhvataju više različitih oblasti i sektora – zdravlje, životnu sredinu, obrazovni sistem, sajber prostor. Zbog toga unapređenje bezbednosti mladih muškaraca i žena u lokalnoj zajednici zahteva **intersektorski i multidisciplinarni** pristup, odnosno angažovanje što više različitih relevantnih lokalnih aktera i sagledavanje lokalne bezbednosti iz različitih perspektiva. U skladu sa tim, od velike je važnosti **postojanje razvijenih i funkcionalnih kanala komunikacije i razmene informacija** među lokalnim akterima. Zato je poželjno u svim slučajevima koji to zahtevaju sklopiti **protokole o saradnji** lokalnih institucija. Osim ovih formalizovanih oblika saradnje, važno je i da postoji dobra volja za međuresornu saradnju i brzu razmenu informacija, posebno kada se radi o hitnim i složenim slučajevima (kakvi su, na primer, trgovina ljudima, teži oblici nasilja i slično). Na kraju, prilikom razvijanja LAPM i kasnije tokom sprovođenja njegovih aktivnosti, treba podsticati **saradnju državnog i nedržavnog, kao i privatnog sektora**. Akteri iz sva tri sektora mogu dati doprinos iz svojih domena i delokruga rada kako bi se kroz LAPM unapredila bezbednost mladih u zajednici.

Kada je u pitanju izrada i pisanje LAPM, preporučljivo je osnivanje radnih/tematskih grupa posvećenih zasebnim oblastima značajnim za položaj mladih. Poželjno je da u **radnu grupu za bezbednost mladih** tokom procesa pripreme i izrade LAPM budu uključeni sledeći akteri:

- Lokalna samouprava – Savet za mlade i članovi i članice gradskih/opštinskih veća zaduženi za pitanja u vezi sa mladima
- Kancelarija za mlade
- OCD i udruženja građana/ki – prvenstveno one koje imaju razvijene programe posvećene mladima, bezbednosti, ranjivim grupama, pravima žena
- Savet za bezbednost
- Policija – prvenstveno oficiri/ke za prevenciju i rad policije u zajednici
- Opštinski/gradski štabovi za vanredne situacije
- Centar za socijalni rad (CSR) – kao i ustanove socijalne zaštite i pružaoci usluga koji imaju razvijene programe za mlade u riziku i mlade sa problemima u ponašanju
- Savetovališta za mlade (podjednako ona koja postoje pri zdravstvenim ustanovama ili CSR, kao i ona koja osnivaju i vode OCD)
- Obrazovne ustanove (osnovnoškolske, srednjoškolske i visokoškolske) – prvenstveno školski pedagozi i psiholozi, kao i rukovodstva obrazovnih ustanova
- Zdravstvene ustanove (domovi zdravlja, zavodi za javno zdravlje)
- Učenički i studentski parlamenti i njihove unije
- Pravosudni organi
- Lokalni nezavisni organi (lokalni zaštitnik građana i slično) – ukoliko su osnovani u lokalnoj zajednici, odnosno lokalne kancelarije/službe nezavisnih državnih organa Zaštitnika građana i Poverenika za zaštitu ravnopravnosti
- Savet za bezbednost saobraćaja – ukoliko postoji u lokalnoj zajednici
- Savet za rodnu ravnopravnost – ukoliko postoji u lokalnoj zajednici
- Predstavnic/e lokalne akademske i stručne zajednice
- Predstavnic/e relevantnih lokalnih medija.

## 3.2. KOJE PRINCIPE I NAČELA POŠTOVATI?

Planiranje i sprovođenje aktivnosti LAPM usmerenih ka unapređenju bezbednosti mladih žena i muškaraca u lokalnoj zajednici treba da bude vođeno sledećim principima i načelima:

- Uključivanje i učešće mladih
- Ravnopravnost, nediskriminacija i solidarnost
- Saradnja i partnerstvo
- Odgovornost i transparentnost
- Preventivno delovanje i stalno praćenje
- Održivo korišćenje resursa lokalne zajednice.<sup>36</sup>

<sup>36</sup> Slično ovome, principi i načela, na kojima je zasnovana NSM 2015–2025, obuhvataju podršku ličnom i društvenom osnaživanju mladih, poštovanje ljudskih i manjinskih prava, ravnopravnost i zabranu diskriminacije, jednakost šansi, naglašavanje značaja uloge mladih u društvu, njihovo aktivno učešće i društvenu solidarnost i odgovornost.



# UKLJUČIVANJE I UČEŠĆE MLADIH

- Kako bi LAPM odgovorio na prave bezbednosne probleme mladih žena i muškaraca u konkretnoj lokalnoj sredini, mora se obezbediti učešće ove društvene grupe u svim fazama – od pripreme i pisanja LAPM, preko javne rasprave o nacrtu, do sprovođenja predviđenih aktivnosti i praćenja i ocenjivanja njihovih rezultata.<sup>37</sup> Mladi predstavnici i predstavnice manjinskih i ranjivih grupa takođe moraju na ravnopravnoj osnovi biti uključeni u sve ove faze, s obzirom da mogu imati specifične bezbednosne potrebe koje se razlikuju od ostataka mlade populacije.

U okviru projekta KOMS-a „Predsedavanje Srbije OEBS-om 2015. i uloga mladih” održano je 15 lokalnih radionica/fokus grupa sa mladima širom Srbije, tokom kojih su mladi dobili priliku da iznesu svoje stavove o tome šta su glavni bezbednosni izazovi za njih i kako vide mogućnosti rešenja. Ove radionice/fokus grupe vodili su mladi, učesnici/e seminara za trenere sprovedenog u okviru istog projekta. Preporuke za unapređenje bezbednosti koje su mladi definisali u ovom procesu upućene su kao komentar na nacrt NSM 2015-2025. Na ovaj način, mladi su bili direktno uključeni u formulisanje NSM 2015-2025.

- Ukoliko se formira tematska grupa za bezbednost mladih, neophodno je da u nju bude uključeno što više predstavnika i predstavnica mlade populacije – preko KZM, Saveta za mlade, lokalnog omladinskog civilnog sektora.

---

<sup>37</sup> Korisni saveti za uspešno formulisanje LAP-a za mlade i vođenje lokalne omladinske politike u: T. Borojević, Priručnik za izradu lokalnog akcionog plana (LAP) za mlade, op. cit.; Vodič: Na ti sa lokalnom kancelarijom za mlade, op. cit.; Tatjana Borojević, Snežana Klačnjaja, Standardi rada kancelarija za mlade i kompetencije koordinatore – Smernice, Ministarstvo omladine i sporta i Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ), Beograd, 2012; Rečnik omladinske politike, NAPOR, Novi Sad, 2015.

- Javna rasprava o nacrtu LAPM treba da bude pravovremeno organizovana i dovoljno duga kako bi svi zainteresovani imali vremena da dostave komentare. Poželjno je organizovati informativne kampanje sa školama i lokalnim civilnim društvom kako bi se mladi obavestili o ovom procesu i podstakli da uzmu učešće. Takođe je moguće organizovati radionice za mlade koje bi im pružile da, u procesu vođenom od strane stručnog voditelja/ke radionice, daju svoje viđenje o aktivnostim predviđenim LAPM.
- U pripremnoj fazi važno je izvršiti kvantitativno i kvalitativno istraživanje bezbednosnih potreba i problema mladih žena i muškaraca u lokalnoj zajednici. Uzorak za istraživanje treba da bude reprezentativan, da obuhvati sve starosne grupe u okviru društvene grupe mladih, kao i oba pola i ranjive grupe. Poželjno je da kvantitativni podaci dobijeni anketiranjem, budu dopunjeni kvalitativnim dobijenim kroz organizovanje fokus grupa sa mladima. Na ovaj način stiže se dubinski uvid u stavove mladih o bezbednosti. Korisno je da mladi budu uključeni ne samo kao objekat istraživanja, već i u prikupljanje, obradu i analizu podataka o lokalnoj bezbednosti.

Savet za javni red i mir grada Čačka inicirao je istraživanje sa ciljem da se ispituju stavovi mladih o prisutnosti nasilja, njihovim reakcijama na nasilje, kao i njihova procena opšte bezbednosti u Čačku. Kvantitativno istraživanje sprovedeno je među adolescentskom populacijom, u saradnji sa osnovnim i srednjim školama, a rezultati su korišćeni prilikom formulisanja LAPM za period 2014–2019. Lokalna samouprava podržala je i finansijski sprovođenje ovog istraživanja. Iako je uvek kvantitativne rezultate poželjno dopuniti kvalitativnim, ovo istraživanje je dobar primer sistemskog pristupa praćenju bezbednosti mladih.

- Mladima moraju biti dostupne sve relevantne informacije o procesu izrade LAPM i njegovog dela koji se odnosi na bezbednost.<sup>38</sup> Ključni kanal komunikacije predstavljaju KZM i omladinske OCD, a važno je i pravovremeno i objektivno izveštavanje o aktivnostima putem lokalnih medija i interneta.
- Mladi treba da dobiju priliku da učestvuju u evaluaciji sprovođenja aktivnosti LAPM koje se odnose na bezbednost, kao i mogućnost da o rezultatima aktivnosti diskutuju sa predstavnicima donosilaca odluka. To može biti postignuto kroz redovne diskusije u okviru KZM, lokalnog saveta za bezbednost, ali i kroz posebno organizovane panele i debate u okviru ili izvan škola.
- Predstavnici mladih treba da budu uključeni u sastav lokalnih saveta za bezbednost, ukoliko su takva tela osnovana u lokalnoj zajednici. Poželjno je da predstavnici KZM, Saveta za mlade i lokalnih omladinskih OCD budu stalni članovi ovog tela. Kada su na dnevnom redu saveta teme od posebnog značaja za bezbednost mladih, važno je da sednicama prisustvuju i predstavnici/e dačkih i studentskih parlamenata i njihovih unija, kao i drugih značajnih oblika okupljanja mladih u lokalnoj zajednici.
- Posvećen i iskren rad na uključivanju mladih u ovaj proces važan je i zbog jačanja poverenja omladine u institucije i smanjenja distance između institucija i ove društvene grupe. Organizovanje poseta mladih institucijama i dana „otvorenih vrata“ uvek je korisno, ali nije i dovoljno da bi mladi zaista osetili da se njihov glas čuje.

---

<sup>38</sup> Evropska povelja o informacijama za mlade, koju je usvojila Evropska agencija za omladinske informacije i savetovanje, naglašava pravo mladih da učestvuju u različitim fazama informisanja i na svim nivoima - lokalnom, regionalnom, nacionalnom, međunarodnom. Internet, <http://eryica.org/files/European%20Youth%20Information%20Charter%20-%20Serbian%20Version.pdf>, 5.12.2015.

# RAVNOPRAVNOST, NEDISKRIMINACIJA I SOLIDARNOST

- Neophodno je da aktivnosti koje se planiraju uzmu u obzir različite bezbednosne potrebe mladih predstavnika/ca ranjivih i manjinskih grupa – nacionalnih manjina<sup>39</sup>, pripadnika LGBTQ populacije, mladih sa invaliditetom, mladih koji imaju HIV infekciju, AIDS ili druge polno prenosive bolesti i infekcije, mladih obolelih od teških bolesti, mladih koji žive u ruralnim oblastima, izbeglih i interno raseljenih, mladih povratnika i povratnica po sporazumu o readmisiji.<sup>40</sup> Prilikom formulisanja mera i aktivnosti LAPM treba posebno uvažiti rodne razlike i bezbednosne potrebe žena.<sup>41</sup>
- Aktivnosti za unapređenje bezbednosti mlade populacije moraju promovisati načela ravnopravnosti, tolerancije i zabrane diskriminacije po bilo kom osnovu, kao i solidarnosti sa najranjivijim predstavnicima i predstavnicama mlade populacije. Takođe, aktivnosti treba da podstiču međukulturni dijalog i razumevanje različitih društvenih grupa, posebno kada su u pitanju stranci, izbeglice i migranti.

<sup>39</sup> O tome kako jedna od najugroženijih grupa u Srbiji – romska populacija, vidi svoju bezbednost i odnos sa institucijama sektora bezbednosti u: Jelena Radoman, Marina Tadić, Romkinje i Romi i reforma sektora bezbednosti u Republici Srbiji, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2014.

<sup>40</sup> Korisne informacije o radu sa mladim pripadnicima i pripadnicama ranjivih grupa u: Tanja Azanjac Janjatović (ur.) Vodič za rad sa osetljivim grupama mladih, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2014.

<sup>41</sup> Više o razlikama između bezbednosnih potreba žena i muškaraca i formulisanju lokalnih politika u tom smislu u: Gorana Odanović, Maja Bjeloš, Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2012; Gorana Radovanović, Aurelija Đan, (Ne)bezbedne u javnom prostoru, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2015.

- Važno je da LAPM obuhvati aktivnosti koje se odnose na razvijanje i jačanje kapaciteta ustanova i/ili usluga namenjenih najranjivijim predstavnicima mladih – svratišta, dnevnih boravaka, raznih vrsta savetovališta, kuća na pola puta i slično.

Sociorehabilitacioni klub za decu i mlade je savetodavna, socijalno-edukativna usluga socijalne zaštite, osnovana radi unapređenje položaja dece i mladih sa problemima u ponašanju i maloletnika u sukobu sa zakonom. Usluga se ostvaruje kroz grupni i individualni rad sa korisnicima i kroz različite aktivnosti usmerene ka razvijanju njihovih socijalnih i životnih veština i poboljšanju njihovog funkcionisanja u društvu. Klub je osnovan uz podršku grada Požarevca 2008, a pružanje ove usluge povereno je UG „Šansa”.

- Posebnu pažnju u formulisanju LAPM treba posvetiti mladima koji su riziku, odnosno mladim počiniocima dela koja ugrožavaju bezbednost. Aktivnosti koje se odnose na ovaj deo mlade populacije moraju biti formulisane u najboljem interesu mladih i sa ciljem njihove reintegracije u društvo.
- Značajano je da aktivnosti za unapređenje bezbednosti mladih koje se sprovode u okviru i u saradnji sa školama budu prilagođene i za polaznike i polaznice škola za obrazovanje učenika/ca sa smetnjama u razvoju (takozvanih „specijalnih škola”), ukoliko takve obrazovne ustanove postoje u zajednici. Ova grupa mladih suočava se sa posebno izraženom diskriminacijom, neretko trpe vršnjačko nasilje i isključeni su iz tržišta rada. Zato je neophodno posebnu pažnju posvetiti njihovoj bezbednosti.

# SARADNJA I PARTNERSTVO

- LAP-ovi za mlade treba da budu plod zajedničkog rada svih relevantnih aktera u lokalnoj zajednici, uz stalnu saradnju i komunikaciju sa mladom populacijom. Za potrebe efikasne komunikacije sa mladima moguće je koristiti resurse KZM ili organizovati ad hoc sastanke i diskusije lokalnog saveta za bezbednost koji bi uključivali veći broj mladih. U ovom domenu poželjna je i upotreba novih tehnologija, interneta i društvenih mreža. Moguće je, na primer, razvijati aplikacije koje bi mladima omogućile da u realnom vremenu ukažu donosiocima odluka na bezbednosne probleme u svojoj sredini.
- Jačanje međuinstitucionalne komunikacije važno je i kako bi se izbegli česti nesporazumi u vezi sa nadležnošću i delokrugom rada različitih aktera, kao i time uzrokovana neosnovana očekivanja. S druge strane, mladima treba približiti delatnost institucija i uputiti ih u prava koja im stoje na raspolaganju, ali i obaveze koje imaju kao građani i građanke.
- Posebno je važno da se ostvari partnerstvo policije, kao ključnog aktera lokalne bezbednosti, sa ostalim akterima i mladima, što je i u skladu sa pristupom policije u zajednici.<sup>42</sup>
- Saradnja sa drugim lokalnim zajednicama i razmena iskustava može doprineti boljoj pripremi LAPM, kao i planiranju zajedničkih aktivnosti.

<sup>42</sup> Strategija policije u zajednici, Službeni glasnik RS, br. 43/2013, str. 5.

- Neophodno je uspostaviti saradnju i partnerstvo državnog i civilnog sektora u svim fazama izrade LAPM, kao i prilikom sprovođenja aktivnosti i ocene njihovih rezultata.<sup>43</sup> Specifičan doprinos civilno društvo može dati nezavisnim praćenjem sprovođenja LAPM i izveštavanjem javnosti u slučaju propusta. Privatni sektor takođe treba da bude uključen posebno u fazi sprovođenja aktivnosti, ali i u drugim fazama ukoliko postoji potreba i interesovanje.

Projekat Centra za istraživanje javnih politika „Lokalni bezbednosni problemi mladih i demokratska kontrola sektora bezbednosti” uspostavio je saradnju u oblasti bezbednosti mladih na više nivoa. Projekat je obuhvatio fokus grupe i radionice o ljudskoj bezbednosti i sektoru bezbednosti u tri lokalne zajednice u Srbiji (Čačak, Požarevac, Zrenjanin), u kojima su učestvovali srednjoškolci/ke, kao i aktivisti/kinje lokalnih OCD. Kroz panel diskusije u sva tri grada, projektom je omogućena direktna komunikacija mladih sa lokalnim vlastima i institucijama i narodnim poslanicima. U trećoj fazi, projekat je okupio učesnike/ce iz sve tri zajednice, kako bi se kroz razmenu iskustava došlo do ideja za unapređenje bezbednosti mladih.

---

<sup>43</sup> Prema Smernicama za uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka, koje je usvojila Vlada RS, uključivanje civilnog društva u proces pripreme, donošenja i praćenja primene propisa zasniva se na principima aktivnog učešća OCD u svim fazama procesa donošenja propisa, uzajamnom poverenju, otvorenosti i odgovornosti, delotvornosti, efikasnosti i ekonomičnosti, principu blagovremenog informisanja o planu donošenja propisa, kao i omogućavanju uključivanja osoba sa invaliditetom. Smernice za uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka, Vlada Republike Srbije Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom, Beograd, septembar 2014; Branka Pavlović, Milena Banović, Tijana Rolović, Priručnik za primenu Smernica za uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka, Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije, Beograd, 2015.

## ODGOVORNOST I TRANSPARENTNOST

- Sprovođenje aktivnosti za unapređenje bezbednosti mladih mora biti stalno praćeno, kako bi se obezbedilo da one budu pravovremeno i adekvatno urađene, ali i da bi se po potrebi mogle prilagoditi novonastalim okolnostima. Mlade treba podstaći da uzmu učešće u ovom procesu, pre svega preko svojih udruženja i učeničkih ili studentskih unija. Lokalna samouprava, savet za bezbednost i ostali akteri treba da budu otvoreni i spremni da prihvate komentare mladih, s obzirom da su primarno njima i odgovorni. Poželjno je organizovanje periodičnih sastanaka lokalnih aktera i mladih na kojima bi se diskutovalo sprovođenje LAPM.
- Evaluacija sprovedenih aktivnosti i postignutih efekata ne može biti potpuna bez mišljenja mladih. Njihovo mišljenje mora biti uzeto u obzir prilikom formulisanja zaključaka o sprovođenju LAPM i treba da posluži kao osnova za formulisanje novog LAPM ili eventualnu reviziju aktuelnog.
- Evaluacija sprovođenja LAPM i njegovih rezultata u unapređenju bezbednosti mladih treba da bude objektivna, celovita i javno dostupna na sajtu gradske/opštinske uprave i/ili KZM.



# PREVENTIVNO DELOVANJE I STALNO PRAĆENJE

- Efikasno i efektivno rešenje problema lokalne bezbednosti mladih moguće je samo uz preventivno delovanje, kako policije, tako i lokalne samouprave i drugih aktera.<sup>44</sup> Zbog toga aktivnosti prvenstveno treba da budu usmerene na same uzroke pojava koje ugrožavaju bezbednost mladih.
- Najdelotvorniji vid prevencije je obrazovanje. LAPM zato treba da obuhvati raznovrsne aktivnosti koje se odnose na unapređenje bezbednosne kulture mladih kroz obrazovanje. Od najveće je važnosti da u sprovođenju ovog tipa aktivnosti učestvuje što širi kruga aktera - obrazovne i zdravstvene ustanove, civilno društvo, policija i pravosuđe itd.
- Unapređenje bezbednosti mlade populacije u lokalnoj zajednici treba da bude jedna od stalnih tema na agendi lokalnog saveta za bezbednost. Jedan model može biti formiranje posebne radne grupe za bezbednost mladih u okviru saveta koja bi se aktivno bavila ovom temom i izveštavala o situaciji ostale članove saveta i druge aktere.<sup>45</sup> Poželjno je da se radna grupa sastaje najmanje jednom mesečno, a u slučaju potrebe i češće, kao i da uključi lokalne aktere koji najviše i najdirektnije rade sa omladinom.

---

<sup>44</sup> Prema Strategiji policije u zajednici, prevencija je jedan od četiri vodeća elementa razvoja policijske službe, uz rad policije usmeren na zajednicu, problemski orijentisan rad i bezbednosno partnerstvo.

<sup>45</sup> Osnivanje međuresornih radnih grupa u okviru saveta, čiji su članovi stručnjaci za pojedine oblasti, preporučuje i Priručnik za delovanje saveta za bezbednost u gradovima i opštinama (str. 25).

U periodu od 2013. do 2015. godine Misija OEBS-a u Srbiji pružala je podršku pripadnicima policije u procesu kreiranja i sprovođenja LAP-ova usmerenih na prevenciju i unapređenje lokalne bezbednosti. Ove LAP-ove i iz njih proistekle projekte formulisali su i sprovodili oficiri/ke za prevenciju i rad policije u zajednici u gradovima i opštinama širom Srbije. Projekti su podrazumevali partnerstvo policije i drugih aktera u lokalnoj zajednici, a odnosili su se na teme poput bezbednosti u školama, promocije poštovanja različitosti, prevencije nasilja na sportskim događajima, podizanja nivoa bezbednosne kulture dece i mladih, pomoći romskoj populaciji u ostvarivanju prava na posedovanje ličnih dokumenata itd. Planirano je da se slična praksa nastavi i tokom 2016. godine.

Strategija bezbednosti mladih grada Niša doneta je 2013. Formulisana je u okviru projekta „(NE)bezbednost mladih“, koji su sproveli Media centar i Proaktiv, uz podršku Misije OEBS-a. Ovo je dugo bio jedini primer lokalnog strateškog dokumenta na temu bezbednosti mladih. Tokom 2015. godine Timočki omladinski centar započeo je proces izrade Strategije bezbednosti mladih grada Zaječara. Strategija se izrađuje u okviru projekta „Bezbednost mladih u Zaječaru“, koji takođe podržava Misija OEBS-a. Oba dokumenta zasnovana su na prethodno sprovedenom istraživanju među mladima.

# ODRŽIVO KORIŠĆENJE RESURSA LOKALNE ZAJEDNICE

- U situaciji vrlo ograničenih budžeta, sredstva za sprovođenje LAPM moraju se održivo planirati. Kako bi se smanjili zahtevi za angažovanjem dodatnih resursa, treba u što većoj meri iskoristiti postojeće kapacitete i mogućnosti. Zbog toga je pre svega neophodno najpre uraditi analizu postojećih resursa (ljudskih, organizacionih, programskih) i, u skladu sa bezbednosnim prioritetima zajednice, definisati šta može biti upotrebljeno kao doprinos sprovođenju LAPM. Nakon ove analize, LAPM treba formulisati tako da se obezbedi maksimum rezultata u postojećim uslovima i da se izbegne da neke aktivnosti ne budu sprovedene usled nedostatka sredstava. Analiziranjem postojećih resursa takođe se izbegava dupliranje programa/aktivnosti i rasipanje sredstava.
- Civilno društvo predstavlja značajan izvor ljudskih resursa i nezavisne ekspertize za različite oblasti, posebno kada su mladi i njihov položaj u pitanju. Brojne OCD širom Srbije sprovode uspešne višegodišnje programe i projekte koji se bave problemima u vezi sa bezbednošću mladih (prevencijom bolesti zavisnosti, promocijom tolerancije i zaštite ljudskih prava, pružanjem usluga socijalne zaštite ranjivim i marginalizovanim grupama, promovisanjem bezbednog ponašanja u saobraćaju i slično). Ovome posebno treba posvetiti pažnju prilikom planiranja aktivnosti.

- Volonteri i volonterke su veliki resurs svake zajednice, a kroz volontiranje mlade žene i muškarci pripremaju se za aktivno učešće u društvenom životu. Aktivnosti LAPM zato treba da promovišu volontiranje i da uključe volonterske akcije. Međutim, mora se izbeći, u Srbiji, na žalost, raširena praksa, izrabljivanja mlade radne snage kroz volonterski rad. Volontiranje treba da bude prepoznato kao mehanizam jačanja mladih i unapređenja kohezije lokalne zajednice, a ne kao način obezbeđivanja besplatne radne snage.
- Polazna osnova planiranja LAPM treba da bude potreba za postizanjem održivog razvoja lokalne zajednice, a osim održivog planiranja i korišćenja finansijskih i ljudskih resursa, neophodno je na isti način pristupiti i korišćenju prirodnih resursa.
- Obezbeđivanje finansijskih sredstava najveći je problem za većinu lokalnih zajednica u Srbiji, i to, na žalost, najčešće kada su u pitanju potrebe mlade populacije. Ostaje da se vidi da li će uroditi plodom preporuka MOS-a upućena lokalnim samoupravama sa ciljem obezbeđivanja sredstava u budžetima za sprovođenje LAPM. Neophodno je da svaka lokalna zajednica razvije mehanizme finansiranja koji će istovremeno obezbediti sprovođenje LAPM i biti održivi i realni. Preduslov ovoga svakako je postojanje odgovarajuće političke volje na lokalnom nivou. Mogući mehanizmi mogu biti raspisivanje posebnih poziva za predloge projekata OCD koji su u skladu sa LAPM, odnose se na njegove aktivnosti i direktno doprinose njegovom sprovođenju.

## 3.3. ŠTA SU BEZBEDNOSNI PRIORITETI MLADIH?

U određivanju prioriternih tema kada je bezbednost mladih žena i muškaraca u pitanju, važno je poći od dve pretpostavke. Prva je da svaka lokalna zajednica predstavlja posebnu celinu koja ima i poseban bezbednosni kontekst. Druga pretpostavka uzima u obzir da bezbednosni problemi imaju različit uticaj na različite društvene i druge grupe i da se njihove bezbednosne potrebe razlikuju. Analizom ovih različitih potreba, i uzimajući u obzir lokalni kontekst, dolazi se do liste oblasti najznačajnijih za bezbednost mladih. Kako je objašnjeno u prethodnom delu Smernica, prilikom utvrđivanja ove liste treba se voditi načelima uključivanja mladih, nediskriminacije, ravnopravnosti i solidarnosti, načelima uspostavljanja i održavanja saradnje, partnerskog i preventivnog pristupa, kao i načelima odgovornosti i održivog korišćenja resursa. U skladu sa tim, aktivnosti ili mere za poboljšanje bezbednosti mladih u lokalnoj zajednici treba da budu **jasne i što konkretnije** formulisane, ali takođe i **realno postavljene**. Previše uopšteno formulisane aktivnosti može svedočiti o tome da priprema LAPM (posebno neophodna prethodeća istraživanja) nije adekvatno i temeljno sprovedena. Dodatno, LAPM treba da uključuje prevashodno aktivnosti **preventivnog, informativnog i edukativnog karaktera**.

NSM 2015–2025 kao ključne probleme u domenu bezbednosti izdvaja sveprisutnost različitih vrsta nasilja među mladima (vršnjačkog, u partnerskim odnosima, nasilja na sportskim događajima, prema predstavnicima ranjivih grupa i strancima), veliku zastupljenost mladih među počiniocima krivičnih dela i prekršaja, ali i izostanak kontinuiranosti, sveobuhvatnosti i specifičnog pristupa postojećih programa i projekata koji se odnose na bezbednost omladine.<sup>46</sup> Koristeći široku perspektivu koju nudi pristup ljudske bezbednosti, Smernice utvrđuju listu bezbednosnih prioriteta mladih na lokalnom nivou. Težilo se da prvenstveno budu uvršteni prioriteti na kojima je potrebno i svrsishodno raditi na lokalnom nivou. Ova lista treba da služi kao putokaz lokalnim akterima u razmatranju bezbednosti mladih, ali je neophodno da bude prilagođena potrebama konkretne zajednice, kao i raspoloživim resursima.<sup>47</sup> Uz svaki od utvrđenih prioriteta dati su predlozi aktivnosti koje mogu biti uvrštene u LAP-ove za mlade, kao i akteri ključni za njihovo adekvatno sprovođenje.<sup>48</sup>

Kao oblasti od najvećeg bezbednosnog značaja prepoznate su:

- Zdravlje
- Ekološka bezbednost
- Bezbednost u saobraćaju
- Nasilje
- Bezbednost na internetu
- Vanredne situacije

---

<sup>46</sup> Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 32–38.

<sup>47</sup> U Istraživanju o položaju i potrebama mladih u Srbiji iz 2015. godine, mladi kao najveće pretnje svojoj bezbednosti vide kriminal, terorizam, različite oblike nasilja (ideološki, etnički, verski, rasno motivisano nasilje, vršnjačko nasilje, porodično nasilje) među kojima i digitalno nasilje, i ekološke pretnje. Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji II, Ninamedia Research, oktobar – novembar 2015, str. 62.

<sup>48</sup> Ove aktivnosti mogu biti sprovedene i nezavisno od LAP-a za mlade i podržane kroz neki drugi vid kreiranja lokalne omladinske i bezbednosne politike (na primer kroz strategije i akcione planove za lokalnu bezbednost, strategije i akcione planove lokalnog održivog razvoja i slično).

# ZDRAVLJE

Zdravlje predstavlja temelj opšteg blagostanja društvene grupe mladih. Međutim, upravo je zdravlje mladih žena i muškaraca u Srbiji višestruko ugroženo usled raširene upotrebe alkohola i droga, nezdravih stilova života, zagađene životne sredine, kao i opšteg lošeg stanja u kome se nalazi zdravstveni sistem. Tome treba dodati i činjenicu da mladi uglavnom ne brinu dovoljno o svom zdravlju i ne koriste dovoljno službe zdravstvene zaštite.

Prema rezultatima skorašnjih istraživanja, cigarete koristi 59% stanovništva starosti između 18 i 34 godine, odnosno 13% najmladih građana i građanki starosti od 13 do 15 godina. Više od 80% pušača iz ove najmlađe grupe izjavljuje da nije bilo sprečeno da kupi cigarete zbog svojih godina, što svedoči i o neaktivnost nadležnih institucija.<sup>49</sup> U proteklih godinu dana alkohol je konzumiralo skoro 80% predstavnika i predstavnica mladih između 18 i 34 godine, a oko 4% koristi veće količine alkohola bar jednom nedeljno. Ilegalne droge u prethodnih godinu dana konzumiralo je 3,5% mladog stanovništva Srbije, a razne vrste lekova (sedative, hipnotike, opijate) blizu 11%. Oko 4% stanovništva Srbije nalazi se u riziku od razvijanja zavisnosti od neke vrste kockanja, dok je kod mladih posebno zastupljeno sportsko kladenje.<sup>50</sup> Ovim podacima o nezdravim stilovima života komplementarni su i oni koji ukazuju da više od polovine populacije u Srbiji nikada ne vežba.<sup>51</sup>

---

<sup>49</sup> Nacionalno istraživanje o stilovima života stanovništva Srbije 2014. godine - korišćenje psihoaktivnih supstanci i igre na sreću, Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2014; Globalno istraživanje upotrebe duvana kod mladih 13-15 godina u Srbiji 2013, Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Internet, <http://www.batut.org.rs/index.php?content=1148>, 7.12.2015.

<sup>50</sup> Nacionalno istraživanje o stilovima života stanovništva Srbije 2014. godine - korišćenje psihoaktivnih supstanci i igre na sreću, op. cit.

<sup>51</sup> Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 27.

Rano stupanje u seksualne odnose, rizično seksualno ponašanje, nedovoljno poznavanje i korišćenja sredstava za kontracepciju, kao i namerni prekidi trudnoće, zastupljeni su među mladom populacijom, posebno među mladima iz ranjivih grupa.<sup>52</sup> HIV i ostale polno prenosive infekcije svakako predstavljaju značajan rizik po zdravstvenu bezbednost mladih. Više od 80% novoregistrovanih HIV pozitivnih osoba pripada starosnoj grupi od 20 do 50 godina.<sup>53</sup> Osobe koje imaju HIV infekciju ili AIDS suočavaju se sa diskriminacijom u svim aspektima života i nemogućnošću da ostvare svoja prava i dobiju adekvatan tretman u okviru institucija. Sličan je slučaj i kada se radi o mladima koji boluju od drugih teških bolesti i mladim osobama sa fizičkim ili psihičkim invaliditetom. Njima je potrebna dodatna podrška, ali i mogućnost da u potpunosti ostvaruju svoje pravo na normalan život. Mentalno zdravlje mladih izrazito je zanemarena oblast. Svest o potrebi negovanja sopstvenog mentalnog zdravlja nije razvijena među mladom populacijom, a ova tema i dalje predstavlja jedan od najvećih društvenih tabua. U vremenu ekonomske i opštedruštvene krize psihološka podrška najznačajniji je vid zdravstvene podrške koju lokalna zajednica treba da obezbedi svojoj mladoj populaciji.

---


<sup>52</sup> Jedna četvrtina mladih Romkinja od 15 do 19 godina već je rodilo barem jedno dete. Istraživanje višestrukih pokazatelja – Srbija 2014, UNICEF, Republički zavod za statistiku, Internet, [http://www.unicef.org/serbia/Srbija\\_2014\\_MICS\\_Rezime.pdf](http://www.unicef.org/serbia/Srbija_2014_MICS_Rezime.pdf), 12.12.2015.

<sup>53</sup> Epidemiološka situacija HIV-a u Srbiji i svetu u 2014, Omladina JAZAS-a, Internet, <http://www.jazas.rs/news-img.php?id=2467>, 7.12.2015.



## AKTIVNOSTI:

- Kampanje i druge aktivnosti koje promovišu zdrave stilove života u školama i u okviru zajednice – kampanje protiv zloupotreba alkohola i droga, rizičnog seksualnog ponašanja, odnosno kampanje promocije sportske aktivnosti, boravka u prirodi, zdrave ishrane itd;
- Periodično organizovanje besplatnog testiranja na HIV i ostale polno prenosive infekcije i bolesti u zdravstvenim ustanovama, uz saradnju sa obrazovnim ustanovama i KZM;
- Periodično organizovanje besplatnih ginekoloških pregleda za devojke, uz poseban rad na uključivanju mladih Romkinja u ove aktivnosti;
- Postavljanje kondomata na mestima okupljanja omladine;
- Razvijanje inovativnih mehanizama za pružanje informacija, psihosocijalnih usluga i zaštite ljudskih prava za osobe koje imaju HIV infekciju ili AIDS i druge polno prenosive bolesti – na primer imenovanje lokalnih koordinatora u zdravstvenim ustanovama ili OCD koji bi predstavljali kanal informacija i sponu između donosilaca odluka i osoba koje imaju HIV infekciju ili AIDS i druge polno prenosive bolesti, kao i inicirali i usmeravali zajedničke napore lokalnih aktera u cilju zaštite ljudskih prava i pružanja adekvatne podrške ovim osobama;
- Kampanje i druge aktivnosti (radionice, paneli, seminari) podizanja svesti mladih o značaju psihičkog zdravlja, psihološke podrške i zaštite;
- Jačanje kapaciteta za rad i obezbeđivanje kontinuiranog rada različitih savetovališta koja se bave zdravljem mladih i prevencijom bolesti zavisnosti, podjednako onih u okviru zdravstvenih ustanova i onih koja vode OCD i udruženja;
- Kampanje podizanja svesti o potrebi redovnih zdravstvenih pregleda i redovnog odlaska kod lekara, zubara, ginekologa, urologa, psihologa itd;
- Stalna podrška programima obuke vršnjačkih edukatora za oblasti prevencije bolesti zavisnosti, nezdravih stilova života i rizičnog seksualnog ponašanja, kao i promocije redovne zdravstvene zaštite, zaštite reproduktivnog i očuvanja mentalnog zdravlja;

- 
- Stalno jačanje kapaciteta i obezbeđivanje kontinuiranog rada ustanova, programa i projekata (podjednako državnog i civilnog sektora) koji se bave zdravljem mladih predstavnika i predstavnica ranjivih grupa, kao i mladih osoba sa invaliditetom i mladih osoba koje imaju HIV infekciju ili AIDS;
  - Formiranje „mobilnih timova” sastavljenih od predstavnika/ca savetovališta za mlade, zdravstvenih ustanova i OCD koji bi periodično posećivali škole i održavali grupne i individualne sastanke sa mladima na teme u vezi sa zdravljem;
  - Pojačane aktivnosti svih relevantnih aktera kada je u pitanju kontrola i sprečavanje prodaje i služenja alkohola maloletnim licima u ugostiteljskim objektima, kao i prodaje cigareta.

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, KZM, lokalni savet za bezbednost, zdravstvene ustanove, OCD, CSR, savetovališta za mlade, mediji, škole i druge obrazovne institucije, domovi kulture, zdravstvene medijatorke i drugi lokalni mehanizmi za uključivanje romske populacije i drugih ranjivih grupa, policija, tržišna inspekcija

# EKOLOŠKA BEZBEDNOST

Iako je zdrava životna sredina preduslov održivog razvoja svake lokalne zajednice, ova tema uveliko je zanemarena u Srbiji kada se radi o ulaganjima, kontroli, ali i ponašanju i osvešćenosti samih građana i građanki. Prema podacima iz Nacionalnog programa zaštite životne sredine iz 2010. godine, izdaci za zaštitu životne sredine u Srbiji iznose svega 0,3% BDP-a.<sup>54</sup> Oko 4,5% otpadnih voda se prečišćava, a reciklira se 14% otpada.<sup>55</sup> U brojnim gradovima i opštinama Srbije postoje značajni problemi sa vodosnadbavanjem (Zrenjanin, Požarevac, Užice itd), divljim deponijama, lošim kvalitetom vazduha i zagadjenjem. Poplave iz maja 2014. godine ukazale su na potrebu za podizanjem svesti o posledicama klimatskih promena i jačanjem spremnosti za suočavanje sa prirodnim katastrofama. Čini se da su pitanja u vezi sa zaštitom životne sredine dobila na većem značaju tek u poslednjih nekoliko godina, u sklopu procesa pristupanja Srbije EU. U okviru ovog procesa pregovaračko Poglavlje 27 (Životna sredina) jedno je od najzahtevnijih i podrazumeva velika ulaganja i donošenje velikog broja akata u kratkom vremenskom roku. Ostaje da se vidi koliki su kapaciteti države da sprovede ovaj proces, uz stalne zahteve civilnog društva za njegovom većom transparentnošću.<sup>56</sup>

<sup>54</sup> Nacionalni program zaštite životne sredine, Internet,

[http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi\\_strategije/Nacionalni\\_program\\_zastite\\_%20zs.pdf](http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi_strategije/Nacionalni_program_zastite_%20zs.pdf), 12.12.2015, str. 12.

<sup>55</sup> Serbia Environmental Performance Reviews, Third Edition, United Nations Economic Commission for Europe, 2015.

<sup>56</sup> Analiza radne grupa Nacionalnog konventa o EU za Poglavlje 27, Beograd, jun 2014, Internet, <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2014/05/Nacionalni-konvent-o-EU-Zivotna-sredinu-web.pdf>, 12.12.2015.

NSM 2015–2025 posebno naglašava dostupnost informacija mladima o stanju životne sredine, kao i podsticanje njihovog učešća u procesu donošenja odluka u ovoj oblasti.<sup>57</sup> Istovremeno, ovo je oblast gde je važno razvijati aktivizam i volontiranje mladih. Ovo pitanje moguće je posmatrati i iz perspektive promocije omladinskog preduzetništva koje se zasniva na održivom korišćenju resursa i korišćenju čistih izvora energije. Treba naglasiti da je civilno društvo u Srbiji vrlo aktivno u oblasti zaštite životne sredine, sa velikim brojem organizacija i razvijenom ekspertizom. OCD širom Srbije sprovode izuzetno uspešne programe iz oblasti ekologije i promocije zaštite životne sredine koji uključuju i veliki broj mladih. Analiza LAP-ova za mlade donetih za vreme važenja prethodne Nacionalne strategije za mlade 2008–2014 ukazuje da je u većini tada usvojenih lokalnih dokumenata prepoznato pitanje zaštite životne sredine, ali da dokumenti najčešće nisu bili zasnovani na istraživanju. Takođe, pokazalo se da nije ostavljeno dovoljno prostora za upliv civilnog društva i samih mladih kada je ova oblast u pitanju.<sup>58</sup>

## **AKTIVNOSTI:**

- Redovno organizovanje panela, tribina, seminara, diskusija, projekcija filmova u okviru škola, KZM, lokalnih omladinskih klubova i/ili domova kulture na teme u vezi sa zaštitom životne sredine, značajem klimatskih promena i održivim i racionalnim korišćenjem prirodnih resursa, posebno vode;
- Redovno organizovanje volonterskih akcija čišćenja i uređenja školskih dvorišta i javnih prostora u lokalnoj zajednici;
- Redovne akcije pošumljavanja uz volontersko učešće osnovnoškolske i srednjoškolske populacije;
- Periodično organizovanje izleta u prirodu za osnovnoškolsku i srednjoškolsku populaciju i poseta obližnjim kampovima, planinarskim domovima i slično;

<sup>57</sup> Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 26.

<sup>58</sup> Gazela Pudar Draško, Jelena Mihailović, Zlatko Draško, Životna sredina u omladinskoj politici u Srbiji – Gde smo sada, Evropski omladinski centar – Institut za mlade, Beograd, 2013.

- Razvijati i podržati kampanje podizanja svesti o značaju bezbednosti hrane i vode, i njihove univerzalne dostupnosti;
- Obezbediti kontinuiranu podršku za programe, projekte i aktivnosti lokalnog civilnog društva u vezi sa očuvanjem ekosistema lokalne zajednice i promocijom zaštite životne sredine među mladom populacijom;
- Postavljanje posebnih kontejnera za reciklažu u obrazovnim i kulturnim institucijama, odnosno na svim mestima okupljanja mladih;
- Preko učeničkih i studentskih parlamenata podsticati podizanje svesti o značaju reciklaže među školskom populacijom i podrška stvaranju dačkih zadruga za sakupljanje sekundarnih sirovina;
- Stalni rad na unapređenju lokalne infrastrukture za vodosnabdevanje, odlaganje otpada, reciklažu itd;
- Kampanje promocije biciklizma među mladima i uređenje biciklističkih staza u lokalnoj zajednici;
- Podrška proizvodnji kvalitetnog medijskog sadržaja u okviru lokalnih medija koji bi promovisali zaštitu životne sredine;
- Razvijanje stalnih funkcionalnih i inovativnih kanala (uz upotrebu novih medija) komunikacije između lokalne samouprave, civilnog društva, mladih i privrednog sektora, sa ciljem efikasnog otkrivanja i rešavanja lokalnih ekoloških problema.

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, KZM, OCD (naročito Izviđači, Mladi istraživači, Gorani, planinarska udruženja), lokalni savet za bezbednost, škole i druge obrazovne ustanove, ustanove kulture, lokalne komunalne službe, komunalna policija, lokalni privredni subjekti, mediji

# BEZBEDNOST U SAOBRAĆAJU

Saobraćaj istovremeno predstavlja neodvojivi deo svakodnevnog života i jedno od polja najvećeg bezbednosnog rizika širom sveta. Posmatrano na globalnom nivou, saobraćajne nezgode su jedan od tri vodeća uzroka smrti. U Srbiji u saobraćaju strada 800 ljudi godišnje, što je svrstava u najnebezbednije države u Evropi kada je saobraćaj u pitanju. Najveći broj lica nastrada upravo na lokalnim putevima i ulicama u naseljenim mestima. Saobraćajne nesreće su najčešći uzrok smrti i za društvenu grupu mladih, sa 15% mladih vozača (19-25 godina) u ukupnom broju stradalih.<sup>59</sup> Posebno su poražavajući podaci da sami mladi izazivaju dve trećine saobraćajnih nezgoda u kojima učestvuju, najčešće usled vožnje pod dejstvom alkohola ili droga i u kontekstu noćnih izlazaka.<sup>60</sup> Ovoj tragičnoj statistici doprinose s jedne strane loša infrastruktura i nedosledna primena kaznene politike, ali i rasprostranjeno neodgovorno ponašanje vozača i nedovoljno razvijena kultura učešća u saobraćaju. Istraživanje indikatora bezbednosti saobraćaja iz 2013. godine pokazuje da je procenat upotrebe sigurnosnih pojaseva na prednjem sedištu 68%, nasuprot 98% koliko iznosi u najrazvijenim državama, odnosno svega 3% kada se radi o vezivanju na zadnjem sedištu.<sup>61</sup> Ove brojke svedoče da izvesna pooštrenja kaznene politike, preduzeta tokom prethodnih nekoliko godina, nisu dala značajnije i dugoročne rezultate.

Kako bi bolje odgovorile na probleme u saobraćaju, mnoge lokalne samouprave u Srbiji osnovala su savete za bezbednost saobraćaja, mada nije poznato koliko su ova tela

<sup>59</sup> Strategija bezbednosti saobraćaja na putevima Republike Srbije, za period od 2015. do 2020, Službeni glasnik RS, br. 64/2015, str. 2.

<sup>60</sup> Dragana Dulić, Svetlana Stanarević, Dragana Matović, Vesna Nikolić, Bezbednost mladih u Srbiji – kako mladi procenjuju današnje bezbednosne pretnje, rizike i izazove, Fond za otvoreno društvo, Beograd, 2010, str. 44.

<sup>61</sup> Strategija bezbednosti saobraćaja na putevima Republike Srbije, za period od 2015. do 2020, Službeni glasnik RS, br. 64/2015, str. 13.

uspešna u svom radu. Bezbednost u saobraćaju pre svega dece školskog uzrasta, redovna je tema preventivnih i edukativnih aktivnosti u lokalnim zajednicama čiji su nosioci najčešće organizacije civilnog društva i policija, u partnerstvu sa školama. Uprkos ovim značajnim naporima, situacija u domenu bezbednosti mladih u saobraćaju se ne poboljšava, usled opisanih problema i drugih društvenih okolnosti koje su učinile da nebezbedna vožnja postane bezmalo neizostavni deo životnog stila mladih. Ovo govori da je postojeće programe prevencije i podizanja svesti neophodno pojačati i proširiti, ali i uvesti inovativne pristupe.

### **AKTIVNOSTI:**

- Stalna i redovna edukacija u okviru osnovnih i srednjih škola o značaju bezbednog ponašanja u saobraćaju koja treba da se ostvaruje kroz partnerstvo škola, civilnog sektora, savetovaništa za mlade i policije, kao i ostalih lokalnih aktera (pre svega saveta za bezbednost saobraćaja ukoliko je uspostavljen);
- Razvijanje kampanja podizanja svesti o bezbednosti u saobraćaju u lokalnoj zajednici, uz korišćenje novih medija i društvenih mreža, kako bi se što efikasnije doprlo do ciljne grupe, uz uključivanje lokalnog medijskog sektora;
- Kontinuirana podrška programima i projektima civilnog društva koji podrazumevaju inovativne načine edukacije mladih o bezbednosti u saobraćaju;
- Stalni rad na održavanju i unapređenju lokalne saobraćajne infrastrukture, signalizacije, rasvete i slično;
- Unapređenje rada lokalnog javnog prevoza kroz obezbeđivanje dovoljno noćnih polazaka i redovnih linija do udaljenih mesta koje su skladene sa rasporedom rada obrazovnih ustanova;
- Pojačane aktivnosti policije u cilju sprečavanja vožnje maloletnih i drugih lica bez vozačke dozvole, kao i vožnje pod uticajem alkohola i droga.

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, OCD, KZM, policija, lokalni savet za bezbednost, lokalni savet za bezbednost saobraćaja, obrazovne ustanove, auto škole, moto klubovi, mediji

# NASILJE

Mladi muškarci i žene u Srbiji nailaze na brojne oblike verbalnog, psihološkog i fizičkog nasilja u porodici, u partnerskim odnosima, među vršnjacima, u školama, na radnom mestu, sportskim događajima, na internetu i društvenim mrežama. Nasilje nastaje kao prateći efekt kriminala, ali mnogo češće kao posledica stereotipa, predrasuda i diskriminacije po različitim osnovama – po osnovu nacionalne i verske pripadnosti, seksualne orijentacije, društvenog i materijalnog statusa. Mladi u Srbiji često su i žrtve, i vršioci nasilja, i po tome se ne razlikuju od vršnjaka širom sveta. Čini se da vlada prećutna saglasnost u društvu da je nasilje neizbežna pojava u porodičnom, javnom, medijskom i svim drugim prostorima i kontekstima, što veoma otežava suzbijanje ovog problema.

Rezultati istraživanja pokazuju da je tokom 2015. godine oko 6% anketiranih mladih bilo izloženo fizičkom i verbalnom nasilju vršnjaka, a 12% je prisustvovalo fizičkom nasilju u pojavi netolerancije među vršnjacima. Posebno je indikativan podatak da više od 70% mladih koji su doživeli nasilje, to nisu prijavili nadležnima.<sup>62</sup> Ovo može biti rezultat nedovoljne informisanosti mladih o mogućnostima za prijavu nasilja i dobijanje neophodne podrške i pomoći, ali i o nedostatku njihovog poverenja u institucije. Kada su u pitanju krivična dela, prema podacima MUP-a navedenim u NSM 2015-2025, mladi su češće počinioci nego žrtve krivičnih dela. Između 30 i 40% od ukupnog broja evidentiranih krivičnih dela u Srbiji počinili su mladi, kao i polovinu dela koja se mogu svrstati u nasilni kriminal. Nasilno ponašanje prati i posedovanje i nošenje oružja – u 2013. godini oko tri hiljade lica starosti od 18 do 30 godina posedovalo je preko četiri hiljade komada vatrenog oružja.<sup>63</sup>

<sup>62</sup> Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji I, Ninamedia Research, oktobar – novembar 2015, str. 91.

<sup>63</sup> Problem posedovanja različitih vrsta oružja među mladima istaknut je i tokom konsultacija sa predstavnicima lokalnih samouprava u okviru ovog projekta, posebno u Zrenjaninu (23.11.2015) i Novom Pazaru (18.11.2015).



Sve ove visoke brojke zapravo svedoče o učestalosti ponovnog vršenja krivičnih dela. Na potrebu razvijanja mehanizama za odvratanje mladih od kriminala ukazao je i izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije u procesu evrointegracija u 2015. godini.<sup>64</sup> S druge strane, između 22 i 28% krivičnih dela izvršeno je na štetu mladih. Među identifikovanim žrtvama trgovine ljudima, blizu 60% bile su osobe između 15 i 30 godina.<sup>65</sup> Žene češće nego muškarci trpe nasilje, a tokom 2015. godine nasilje nad ženama dobilo je alarmantne razmere, sa najmanje 33 žene koje su stradale usled nasilja u porodično-partnerskom odnosu.<sup>66</sup> Žrtve nasilja među mladima zabrinjavajuće često su i predstavnici i predstavnice ranjivih grupa. U istraživanju Centra E8 38% ispitanika muškog pola iz 16 gradova Srbije odgovorilo je da je nasilje prema homoseksualcima uvek opravdano, a 58% da nikada ne bi imali druga koji je homoseksualac. Dodatno, 6% ispitanika izjavilo je da su u poslednja tri meseca izvršili neki oblik fizičkog nasilja prema osobi suprotnog pola, a 14% da je vređalo ili ponižavalo osobu suprotnog pola. Čak 18% ispitanika izrazilo je stav da postoje situacije kada žena zaslužuje da bude ošamarena.<sup>67</sup>

---

<sup>64</sup> Serbia 2015 Progress Report, European Commission, Bruxelles, 2015, p. 57.

<sup>65</sup> Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 34.

<sup>66</sup> Ovo je broj stradalih žena u periodu od januara do novembra 2015. godine. Saopštenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, 24.11.2015, Internet, <http://www.ravnopravnost.gov.rs/sr/saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenje-povodom-me%C4%91unarodnog-dana-borbe-protiv-nasilja-nad-%C5%BEenama>, 8.12.2015. Više o kontekstu pojave porodičnog nasilja u Srbiji u: Danijela Spasić, „Porodično nasilje u Srbiji – istorijsko-kulturološka dimenzija”, u: Bezbednost, vol. 54, br. 2, str. 205–220.

<sup>67</sup> M Istraživanje: Istraživanje koncepta rodno zasnovanog nasilja, kao i stavova prema rodno zasnovanom nasilju kod srednjoškolaca u Srbiji, sprovedeno u okviru projekta Centra E8 „Mladići kao saveznici u sprečavanju nasilja i sukoba na zapadnom Balkanu”, tokom 2011. godine. Internet, <http://www.e8.org.rs/man/m-istrazivanje-istrazivanje-koncepta-rodno-zasnovanog-nasilja-kao-i-stavova-prema-rodno-zasnovanom-nasilju-kod-srednjoskolaca-u-srbiji/>, 17.12.2015.

U vezi sa prisustvom netolerancije i nasilja je i porast potencijala za razvoj nasilnog ekstremizma. U svom krajnjem obliku nasilni ekstremizam vodi ka pojavi terorizma, a aktuelna atmosfera sveopšteg globalnog straha od terorizma predstavlja plodno tle za razvoj radikalnih ideja. Ova tema posebno je značajna u svetlu tragičnih nasilnih događaja koji se gotovo svakodnevno dešavaju širom sveta, a čiji su akteri i žrtve vrlo često mladi muškarci i žene. Zbog toga niz novih međunarodnih dokumenata ukazuje na problem širenja ekstremizma i ekstremnih stavova među mladima, pre svega Rezolucija Saveta bezbednosti UN broj 2250 iz 2015. godine. Sprečavanje širenja radikalnih stavova među mladima zahteva sistemski i međusektorski pristup edukaciji mladih za toleranciju, prihvatanje različitosti i poštovanje ljudskih prava. Ovo je posebno važno u svetlu velikog priliva izbeglica i migranata u Srbiju za koji se može očekivati da se nastavi i tokom 2016. godine. Pri tome, treba prepoznati da mladi mogu dati aktivan doprinos borbi protiv ekstremizma i na taj način biti značajan akter održanja mira. Tu posebno može biti korisno iskustvo omladinskih aktivista i aktivistkinja u suzbijanju drugih oblika štetnih pojava i rizičnog ponašanja, poput zloupotreba droga i alkohola, vršnjačkog nasilja i slično.<sup>68</sup>

## **AKTIVNOSTI:**

- Podrška stalnoj edukaciji za toleranciju i poštovanje ljudskih prava u sklopu formalnog obrazovanja, primarno kroz časove Građanskog vaspitanja, ali i kroz opšti rad učitelja, nastavnika i profesora sa decom i mladima – na primer, uključivanje radionica asertivnosti, nenasilne komunikacije i medijacije u nastavni plan i program osnovnih i srednjih škola;
- Podrška programima usavršavanja nastavnog kadra u oblasti razvoja tolerancije i nediskriminacije među učenicima i učenicama, kao i u oblasti prepoznavanja diskriminatornog ponašanja;

---

<sup>68</sup> Working with Youth for Youth: Protection Against Radicalization, Report on Findings and Recommendations, Serbian OSCE Chairmanship-in-Office, Belgrade, 3-4 Sep 2015.

- Redovno organizovanje tribina, panel diskusija i debata, u okviru obrazovnih i kulturnih ustanova, o uzrocima i posledicama vršnjačkog i ostalih vrsta nasilja, ekstremizma, netolerancije među mladima, posedovanja i upotrebe oružja među omladinom i sličnih problema uočenih u lokalnoj zajednici;
- Kontinuirana kampanja protiv nasilja na sportskim događajima, razvijena u partnerstvu sa lokalnim sportskim klubovima i medijima;
- Osnazivanje kapaciteta i obezbeđivanje kontinuiranog rada lokalnih savetovališta za mlade za prevenciju svih vrsta nasilja (vršnjačkog, rodnog, u partnerskim odnosima);
- Kontinuirane kampanje osnazivanja i informisanja mladih o načinima prijave i zaštite od svih oblika nasilja;
- Stalna i dugoročna podrška projektima i programima OCD koje se bave prevencijom svih oblika nasilja među mladima i promocijom nediskriminacije i tolerancije, posebno onim koji podrazumevaju upotrebu savremenih interaktivnih pristupa – forum teatra, dijalog kafea, žive biblioteke;
- Uspostavljanje „info tačke” u lokalnoj zajednici za prijavu svih vrsta nasilja i diskriminacije, kao i primarnu podršku žrtvama nasilja – može biti u okviru savetovališta za mlade, odnosno u okviru OCD specijalizovanih za rad sa mladim žrtvama nasilja;
- Podrška programima vršnjačke edukacije i programima osnivanja vršnjačkih grupa za podršku sa ciljevima prevencije nasilja, suzbijanja predrasuda među mladima i sprečavanja širenja ekstremizma i radikalizma;
- Osnivanje, odnosno jačanje kapaciteta i obezbeđivanje kontinuiranog rada, lokalnih ustanova i usluga namenjenih najugroženijim predstavnicima i predstavnicima mladih – narodnih kuhinja, svratišta, dnevnih boravaka i slično;
- Stalna i dugoročna podrška projektima i programima OCD koji se bave poboljšanjem položaja mladih predstavnika i predstavnica ranjivih grupa, odnosno pružanjem usluga socijalne zaštite;

- Razvijanje dugoročnih edukativnih kampanja prevencije posedovanja, nošenja i zloupotrebe oružja među mladima i razvijanje informativnih materijala o zakonskim ograničenjima u ovoj oblasti, kao i mogućnostima predaje i legalizacije oružja;
- Kampanje podizanja svesti i informisanja mladih o trgovini ljudima i radnoj eksploataciji, posebno o načinima prepoznavanja rizika i mogućnostima za zaštitu od ovih pojava;
- Postavljanje video nadzora u školama i školskim dvorištima i povećanje broja školskih policajaca, kao i njihove stručnosti za rad sa decom i mladima;
- Uspostavljanje lokalnog mehanizma saradnje svih relevantnih aktera koji bi zajednički radili na reintegraciji mladih počinitelaca krivičnih dela i sprečavanju ponovnog vršenja krivičnih dela, uz korišćenje pristupa koji su u najboljem interesu mladih;
- Razvijanje kontinuiranih programa podrške, osnaživanja i edukacije dece iz popravnih domova;
- Ukoliko već nisu uspostavljeni u lokalnoj zajednici, uspostavljanje lokalnih organa i mehanizama za zaštitu i promociju ljudskih prava – lokalnog zaštitnika građana, saveta za rodnu ravnopravnost i slično – i obezbeđivanje neophodnih resursa za njihov nesmetani rad;
- Podržati programe i projekte koji se odnose na saradnju lokalne populacije mladih sa vršnjacima iz regiona i šire;
- Podrška medijskim i kulturnim projektima koji se odnose na jačanje tolerancije i solidarnosti, a čija su ciljna grupa mladi.

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, OCD, KZM, CSR, savetovišta za mlade, obrazovne i kulturne ustanove, uenički i studentki domovi, lokalni zaštitnik građana (ukoliko postoji u lokalnoj zajednici), savet za rodnu ravnopravnost, lokalne kancelarije nezavisnih državnih organa, koordinatori za romska pitanja, pedagoški asistenti i drugi lokalni mehanizmi za uključivanje romske i drugih ranjivih grupa, mediji, policija, lokalni savet za bezbednost, lokalni sportski klubovi

# BEZBEDNOST NA INTERNETU

Internet je prostor sloboda i bezgraničnih mogućnosti za mlade, ali i pogodna sredina za širenje govora mržnje, netolerancije i sajber nasilja bez ikakvih posledica.<sup>69</sup> Nasilje među mladima uveliko se seli u virtuelni prostor – prema podacima iz 2012. godine 18% mladih osnovnoškolskog uzrasta i 17% mladih srednjoškolskog uzrasta doživelo je neku vrstu uznemiravanja preko društvenih mreža.<sup>70</sup> Mladi u Srbiji internet pretežno koriste za komunikaciju putem društvenih mreža i zabavu, a mnogo manje koriste edukativne mogućnosti koje mreža nudi.<sup>71</sup> Sve mlada populacija koja aktivno koristi društvene mreže i internet nije dovoljno svesna opasnosti koje vrebaju u virtuelnom prostoru. Tako, mlada populacija ima više prijatelja na Facebook-u nego starija, a mladi i češće za prijatelje dodaju ljude koje ne poznaju.<sup>72</sup> Skoro 70% starijeg stanovništva Srbije vidi internet i društvene mreže kao pretnju za bezbednost mladih i smatra da mladi nisu dovoljno upućeni kako da se zaštite od sajber opasnosti.<sup>73</sup> Svepriustnost ekstremističkih sadržaja i propagande na internetu i društvenim mrežama posebna je opasnost za mladu populaciju.

---

<sup>69</sup> Monitoring izveštaj o stanju digitalnih prava i sloboda u Srbiji SHARE Fondacije svedoči o stalnom ratu prisustva verbalnog nasilja u virtuelnom prostoru kada je Srbije u pitanju. Internet, <http://www.shareconference.net/sh/defense/monitoring-izvestaj-porast-verbalnog-nasilja-na-internetu-u-srbiji>, 10.12.2015.

<sup>70</sup> Navedeno u: Marija Babović, Olivera Vuković, Ivana Subotički, Ksenija Rakić, Jovana Obradović, Humanizing Security – Two human security case studies in Serbia, CLAIM, SeCons, Belgrade, 2015, p. 23.

<sup>71</sup> Podaci iz 2009. godine svedoče da je samo jedna četvrtina mladih internet koristilo u bilo kakve edukativne svrhe. Nacionalna strategija za mlade, Službeni glasnik RS, br. 22/2015, str. 50.

<sup>72</sup> Istraživanje Korišćenje novih medija među mladima, Ipsos Strategic Marketing, IREX, OSCE, Media S, Institute for Sustainable Communities, 2011.

<sup>73</sup> Istraživanje o položaju i potrebama mladih, Ninamedia kliping, 2013.

Bezbednost na internetu zahteva značajne akcije na nacionalnom nivou, poput daljeg poboljšanja normativnog okvira (posebno u domenu zaštite podataka o ličnosti), uključivanja teme bezbednog ponašanja na internetu u redovne školske programe i razvijanja programa usavršavanja obrazovnog kadra u ovoj oblasti. Ipak, uzimajući u obzir značaj i rasprostranjenost problema, lokalne zajednice mogu dati svoj doprinos, prvenstveno kroz edukativni i preventivni rad. Porodica takođe mora da odigra svoju ulogu u ovom procesu, a dužnost lokalne zajednice je da u ovome pruži podršku roditeljima.

## **AKTIVNOSTI:**

- Podrška uključivanju stalne edukacije za prevenciju nebezbednog ponašanja na internetu i sajber nasilja u osnovnim i srednjim školama i usavršavanju nastavnog kadra u ovoj oblasti;
- Redovno organizovanje radionica, diskusija i drugih vrsta edukacije mladih o bezbednom korišćenju interneta i bezbednosnim rizicima koje nosi redovno prisustvo u sajber prostoru;
- Razvijanje edukativnih kampanja za roditelje, a sa ciljem jačanja njihove sposobnosti ranog prepoznavanja i sprečavanja sajber nasilja i nebezbednog ponašanja dece i mladih na internetu, odnosno njihovog osnaživanja za suočavanje sa posledicama ovih štetnih pojava;
- Kontinuirana podrška projektima i programima OCD sa temom bezbednosti na internetu i prevencije sajber nasilja, kako onih usmerenih ka mladima, tako i onih čija su ciljna grupa roditelji;
- Podrška programima vršnjačke edukacije u oblasti bezbednog ponašanja na internetu i prevencije sajber nasilja;
- Analiza postojećih korisnih materijala, programa i projekata iz ove oblasti i izrada informativnih materijala o njima namenjenih deci, mladima i roditeljima, i njihova distribucija kroz KZM, obrazovne i kulturne ustanove i druga mesta okupljanja mladih.

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, KZM, OCD, obrazovne i kulturne ustanove, mediji, savetovališta za mlade, policija, lokalni savet za bezbednost

## VANREDNE SITUACIJE

Poplave iz 2014. godine u svakodnevne živote građana i građanki Srbije svih uzrasta doneli su pojam „vanredna situacija”, sa kojim većina nije imala priliku da se susretne ranije. Šteta od poplava procenjuje se na oko 1,5 milijardi evra, a tokom ove prirodne katastrofe oštećene su brojne ustanove zdravstvene zaštite i škole, stradala je 51 osoba, a evakuisano je preko 31 000 ljudi, 25 000 samo iz Obrenovca.<sup>74</sup> Ova situacija pokazala je da je sistem civilne zaštite, odnosno sistem zaštite i spasavanja kako je definisan u domaćem pravnom okviru, potpuno nefunkcionalan. O tretmanu koji ovaj važan mehanizam ima od strane države najbolje svedoči podatak da je od 2011. budžetima za sistem planirano 6,4 milijardi dinara, a rebalansima alocirano svega 1,8 milijardi.<sup>75</sup> Sredstva za uvođenje univerzalnog broja 112 za hitne slučajeve još uvek nisu obezbeđena i ovaj sistem nije počeo da funkcioniše.<sup>76</sup> Nakon poplava preduzeti su brojni koraci za osposobljavanje sistema, pokrenute su nabavke opreme, a veliki iznos stranih donatorskih sredstava usmeren je na saniranje štete, ali i na organizaciju preventivnih aktivnosti. Ostaje da se vidi koliko su ove akcije urodile plodom i doprinele prevazilaženju dva ključna problema – neopremljenost nadležnih službi i nedovoljna edukacija, informisanost i obučanost građana i građanki. Važno je istaći da vanrednu situaciju mogu izazvati i druge prirodne katastrofe (zemljotresi, klizišta, požari), ekstremni vremenski uslovi (suše, velike hladnoće), kao i tehničko-tehnološke katastrofe i nesreće izazvane ljudskim faktorom.

<sup>74</sup> Višnja Baćanović, Rodna analiza uticaja poplava u Srbiji u 2014. godini, Misija OEBS u Srbiji, Beograd, 2015, str. 7.

<sup>75</sup> Vladimir Erceg, Dušan Radivojević, Sistem civilne zaštite u Srbiji – ako postoji, zašto ne radi?, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, januar 2015, Internet, <https://prezi.com/6gf-qhzs0tbt/sistem-civilne-zastite-u-srbiji/>, 11.12.2015.

<sup>76</sup> Ovaj i drugi problemi prepoznati su još u Nacionalnoj strategiji zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama, donetoj tri godine pre poplava. Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim operacijama, Službeni glasnik RS, br. 86/2011.

Prema normativnom okviru, ovaj sistem zasniva se na pravu na zaštitu, načelu solidarnosti, javnosti, odgovornosti, preventivne zaštite i načelu postupnosti pri upotrebi snaga i sredstava, što znači da se prvo koriste resursi lokalne zajednice, a tek ukoliko oni nisu dovoljni, uključuju se nacionalni resursi.<sup>77</sup> Dok su mnoga od ovih načela zakazala tokom poplava, građani i građanke Srbije demonstrirali su ogromnu solidarnost i požrtvovanost u pomaganju ugroženom stanovništvu. Mladi su se masovno odazvali pozivima da se uključe u aktivnosti prikupljanja pomoći, izgradnje nasipa i sanacije posledica poplave, ali je i njihovo samoorganizovanje posebno došlo do izražaja. Brojne akcije su pokrenute, a neke su stekle i trajan karakter – Fondacija mladih Obrenovca više od godinu dana nakon poplava aktivno radi na poboljšanju kvaliteta mladih Obrenovčana i Obrenovčanki. Ovo je još jednom pokazalo da su mladi najveći i najznačajniji resurs svake države i lokalne zajednice. Upravo mladi treba da budu primarna ciljna grupa aktivnosti koje bi težile izgradnji funkcionalnog sistema civilne zaštite na lokalnom i nacionalnom nivou. Prilikom planiranja ovih aktivnosti izuzetno je važno voditi računa i o specifičnim potrebama žena i najranjivijih slojeva stanovništva.<sup>78</sup>

## **AKTIVNOSTI:**

- Kampanje promovisanja volonterskog angažovanja mladih kada je u pitanju podizanje spremnosti lokalne zajednice za suočavanje sa vanrednim situacijama;
- Stalna edukacija mladih o posledicama klimatskih promena i prirodnim katastrofama, kao i o održivom korišćenju i upravljanju prirodnim resursima;
- Uspostavljanje jasnih i funkcionalnih kanala komunikacije između lokalne mlade populacije i svih relevantnih aktera kada je u pitanju suočavanje sa vanrednim situacijama;
- Uključivanje edukativnih i informativnih sadržaja o postupanju u vanrednim situacijama u nastavne planove osnovnih i srednjih škola;

---

<sup>77</sup> Zakon o vanrednim situacijama, član 5, Službeni glasnik, br. 111/2009, 92/2011 i 93/2012.

<sup>78</sup> Pogled na posledice poplava iz rodne i perspektive ranjivih grupa u: V. Bačanović, Rodna analiza uticaja poplava u Srbiji u 2014. godini, op. cit.



- Kreiranje posebnih informativnih aktivnosti, materijala i mehanizama za postupanje u vanrednim situacijama koji su prilagođeni nepismenom stanovništvu i drugim posebno osetljivim grupama.
- Razvijanje atraktivnih i pristupačnih info-materijala za postupanje mladih u vanrednim situacijama i njihova distribucija kroz KZM, obrazovne ustanove, učeničke i studentske domove, ustanove kulture i druga mesta okupljanja mladih;
- Periodično organizovanje pokaznih vežbi o postupanju u vanrednim situacijama za mlade svih uzrasta;
- Uključivanje mladih u aktivnosti redovne kontrole planova evakuacije i protivpožarne opreme u svim obrazovnim i kulturnim ustanovama, odnosno drugim mestima okupljanja mladih, kao i u aktivnosti postavljanja info panela sa jasno objašnjenom procedurom postupanja u vanrednoj situaciji;
- Podrška uključivanju obuke o postupku pružanja prve pomoći u redovni nastavni program osnovnih i srednjih škola, sa posebnim akcentom na kontroli kvaliteta ove obuke i postignutim rezultatima;
- Podrška organizaciji omladinskih kampova posvećenih postupanju u vanrednim situacijama, kao i promociji volontiranja, zdravih stilova života i zaštite životne sredine;
- Obavezno uključivanje predstavnika i predstavnica mladih u lokalne jedinice civilne zaštite, lokalne krizne štabove i sva druga tela oformljena za suočavanje sa vanrednim situacijama;
- Obavezno uključivanje mladih u izradu lokalnih planova zaštite i spasavanja i obezbediti da planovi budu rodno osetljivi i prilagođeni potrebama ranjivih grupa;
- Obezbediti podršku projektima, programima i aktivnostima civilnog sektora koji se odnose na edukaciju mladih za vanredne situacije;

**KLJUČNI AKTERI ZA SPROVOĐENJE:** lokalna samouprava, OCD (posebno Izviđači, Mladi istraživači, Gorani), KZM, Crveni krst, Gorska služba spašavanja, jedinice civilne zaštite, vatrogasno-spasilačke jedinice, lokalni štabovi za vanredne situacije, policija, Sektor, Uprava i Odeljenja za vanredne situacije, lokalni savet za bezbednost

## 4. KLJUČNI POJMOVI<sup>79</sup>

**BEZBEDNOSNA KULTURA:** Skup usvojenih stavova, znanja, veština i pravila iz oblasti bezbednosti o potrebi, načinima i sredstvima zaštite ličnih, društvenih i međunarodnih vrednosti od svih izvora, oblika i nosilaca ugrožavanja.

**BEZBEDNOSNA PREVENCIJA:** Obuhvata skup svih državnih, privatnih i drugih mera i aktivnosti na sprečavanju delikata i smanjenju njihovih posledica.

**BEZBEDNOST ZAJEDNICE:** Proces u kome se ustanove i organizacije jednog grada ili opštine udružuju da bi radile u međusobnom partnerstvu sa građanima i građankama, a u cilju postizanja bezbedne sredine za život i rad.

**DELINKVENCIJA:** Pojam delinkvencije ili prestupništva mladih ljudi podrazumeva kršenje pravnih propisa, odnosno u širem smislu, sve oblike neodobrenog ponašanja u društvu, odnosno sve oblike koje društvena sredina smatra negativnim ili neprihvatljivim.

**DEVIJANTNO PONAŠANJE:** Svi oblici ponašanja koji u značajnoj meri odstupaju od opšteprihvaćenih vrednosti, normi i pravila ponašanja.

<sup>79</sup> Definicije ključnih pojmova preuzete su iz relevantne zakonske regulative i iz sledećih dodatnih izvora: Svetlana Stanarević, Filip Ejodus (urs) Pojmovnik bezbednosne kulutre, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2009; Priručnik za delovanje saveta za bezbednost u gradovima i opštinama, MUP RS, SKGO, Beograd, 2015; Rečnik termina Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, Internet, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/socijalno-ukljucivanje-u-rs/recnik-termina/>.

**DISKRIMINACIJA:** Predstavlja svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, u odnosu na lica ili grupe kao i na članove njihovih porodica, ili njima bliska lica, na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubedenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima (Zakon o zabrani diskriminacije, član 2).

**EKOLOŠKA BEZBEDNOST:** Obuhvata probleme koji povezuju stanje životne sredine sa interesima ljudske i nacionalne bezbednosti. Ovi problemi odnose se na nedovoljnu količinu prirodnih resursa, degradaciju životne sredine, biološke opasnosti, a u krajnjem slučaju mogu dovesti i do ratnih sukoba.

**EKSTREMIZAM:** Nepopustljivost, nepomirljivost, preteranost u stavu ili odnosu prema nekoj pojavi ili problemu, odnosno u političkim stavovima. Termin se koristi i za opisivanje krajnje nepopustljivosti u delovanju pojedinih militantnih grupa ili organizacija.

**JAVNI RED I MIR:** Usklađeno stanje međusobnih odnosa građana/ki nastalo njihovim ponašanjem na javnom mestu i delovanjem organa u javnom životu radi obezbeđenja jednakih uslova za ostvarivanje prava građana/ki na ličnu bezbednost, slobodu kretanja i ostala prava.

**LJUDSKA BEZBEDNOST:** Podrazumeva zaštitu lične bezbednosti pojedinca, ali i poštovanje ljudskih prava, postojanja dobre vladavine, mogućnost korišćenja zdravstvene zaštite i obrazovanja, kao i stvaranje uslova u kojima svaki pojedinac ima mogućnost da ostvari svoj put i svoje potencijale. Prema definicije UNDP-a, obuhvata ekonomsku, bezbednost hrane, zdravstvenu bezbednost, bezbednost životne sredine, ličnu bezbednost, bezbednost zajednice i političku bezbednost.

**NACIONALNA BEZBEDNOST:** Predstavlja sposobnost države da opstane tako što će zaštititi svoj suverenitet i teritorijalni integritet, ostvariti i održati politiku samostalnost i zaštititi svoje unutrašnje vrednosti od svih oblika ugrožavanja.

**NASILJE:** Predstavlja neovlašćenu upotrebu sile kojom se povređuju ljudi ili se nanosi šteta imovini.

**ODRŽIVI RAZVOJ:** Predstavlja razvoj društva koji raspoloživim resursima zadovoljava ljudske potrebe, pri tom ne ugrožavajući životnu sredinu, čime se osigurava dugoročni opstanak društva.

**POLICIJA U ZAJEDNICI:** Izražava strategiju policijskog rada zasnovanu na ideji da policajci i građani rade zajedno i da na različite kreativne načine rešavaju bezbednosne probleme na nivou lokalne zajednice.

**PROBLEMSKI PRISTUP:** Rešavanje problema kroz analizu strukturalnih uzroka, sagledavanje svih faktora i raspoloživih sredstava za stvaranje bezbednosti (Strategija policije u zajednici).

**RANJIVE GRUPE:** Grupe koje su isključene iz pojedinih ili višestrukih aspekata društvenog života, žive u uslovima siromaštva ili su izložene rizicima da budu isključene i dospeju u stanje siromaštva.

**REFORMA SEKTORA BEZBEDNOSTI:** Podrazumeva proces prilagođavanja aktera sektora bezbednosti tako da efikasno i efektivno, u okviru demokratske vladavine, pružaju ljudsku i državnu bezbednost.

**SAVET ZA LOKALNU BEZBEDNOST:** Partnerski model saradnje i zajedničkog delovanja lokalne samouprave, policije, organa, ustanova, udruženja, manjinskih zajednica i građana/ki za unapređenje bezbednosti u lokalnim zajednicama.

**SISTEM ZAŠTITE I SPASAVANJA:** Predstavlja deo sistema nacionalne bezbednosti i integrisani oblik upravljanja i organizovanja subjekata sistema zaštite i spasavanja na sprovođenju preventivnih i operativnih mera i izvršavanju zadataka zaštite i spasavanja ljudi i dobara od posledica elementarnih nepogoda i drugih nesreća, uključujući i mere oporavka od tih posledica. (Zakon o vanrednim situacijama, član 8)

**SEKTOR BEZBEDNOSTI:** Prema holističkoj (sveobuhvatnoj) definiciji podrazumeva državne aktere kojima je poveren monopol nad upotrebom sile (vojska, policija, službe bezbednosti), nedržavne aktere koji upotrebljavaju silu (private bezbednosne kompanije), državne aktere koji ne upotrebljavaju silu (parlament, pravosuđe) i nedržavne aktere koji ne upotrebljavaju silu (civilno društvo, mediji, akademske ustanove).

**SOCIJALNA ISKLJUČENOST:** Stanje u kome se nalaze pojedinci ili grupe koji su potisnuti iz ekonomskog, političkog, kulturnog ili društvenog sistema, čime su onemogućeni da punim kapacitetom učestvuju u društvenim odnosima i tokovima, a do čega dolazi usled njihovog siromaštva, nedostatka znanja ili usled diskriminacije. Oni nemaju adekvatan pristup informacijama, institucijama i procesu donošenja odluka.

**SOCIJALNO UKLJUČIVANJE:** Proces koji omogućava da oni koji su u riziku od socijalne isključenosti i siromaštva dobiju mogućnost i sredstva koja su potrebna za puno učešće u ekonomskom, društvenom, kulturnom i političkom životu. Ovaj proces osigurava veće učešće građana u procesu donošenja odluka što utiče na ostvarenje njihovih osnovnih prava.

**SOCIJETALNA BEZBEDNOST:** Najčešće se odnosi na stabilnost kolektivnog identiteta, odnosno postoji kada je društvo sposobno da očuva svoje suštinske osobine uprkos promenljivim okolnostima i stvarnim pretnjama.

VANREDNA SITUACIJA: Stanje kada su rizici i pretnje ili posledice katastrofa, vanrednih događaja i drugih opasnosti po stanovništvo, životnu sredinu i materijalna dobra takvog obima i intenziteta da njihov nastanak ili posledice nije moguće sprečiti ili otkloniti redovnim delovanjem nadležnih organa i službi, zbog čega je za njihovo ublažavanje i otklanjanje neophodno upotrebiti posebne mere, snage i sredstva uz pojačan režim rada (Zakon o vanrednim situacijama, član 8).

VANREDNO STANJE: Situacija u kojoj vlada privremeno suspenduje redovno funkcionisanje države, a proglašava se u okolnostima ugroženosti opstanka države ili građana, čija ozbiljnost može opravdati i privremeno ograničavanje ili ukidanje nekih ljudskih prava. Pri tom, ovo ograničavanje i ukidanje ljudskih prava mora biti svedeno na što kraći vremenski rok, a osnovna ljudska prava, kakvo je pravo na život, ne smeju biti ograničena ni za vreme vanrednog stanja.

## 5. BIBLIOGRAFIJA

1. Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine, Internet, <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/AP%20NSM%202015-2017.VLADA.pdf>, 5.12.2015.
2. Analiza radne grupa Nacionalnog konventa o EU za Poglavlje 27, Beograd, jun 2014.
3. Azanjac Janjatović, Tanja (ur.) Vodič za rad sa osetljivim grupama mladih, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2014.
4. Azanjac, Tanja, Bradic, Donatella, Krivokapic, Djordje, Spoerri, Marlene, Stojic, Tatjana, Youth and Public Policy in Serbia, International Debate Education Association, New York, 2012.
5. Babović, Marija, Vuković, Olivera, Subotički, Ivana, Rakić, Ksenija, Obradović, Jovana, Humanizing Security - Two human security case studies in Serbia, CLAIM, SeCons, Belgrade, 2015.
6. Baćanović, Višnja, Rodna analiza uticaja poplava u Srbiji u 2014. godini, Misija OEBS u Srbiji, Beograd, 2015.
7. Bjeloš, Maja, Brozović, Zorana, Đorđević, Saša, Priručnik za rad lokalnih saveta za bezbednost, Centar za podršku ženama, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2011.
8. Borojević, Tatjana, Priručnik za izradu lokalnog akcionog plana (LAP) za mlade, Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije, Organizacija za tehničku saradnju SR Nemačke (GTZ), Beograd, 2009.
9. Borojević, Tatjana, Klašnja, Snežana, Standardi rada kancelarija za mlade i kompetencije koordinatora - Smernice, Ministarstvo omladine i sporta i Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ), Beograd, 2012.
10. Bubalo-Živković, Milka, Lukić, Tamara, Mladi u Srbiji početkom 21. veka, Republički zavod za statistiku. Beograd, 2015.

11. Declaration on Youth and Security, OSCE, 22nd Meeting, Ministerial Council, Belgrade, 2015, Internet, <http://www.osce.org/cio/207266?download=true>, 17.12.2015.
12. Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji, Vlada Republike Srbije, oktobar 2014.
13. Dulić, Dragana, Stanarević, Svetlana, Matović, Dragana, Nikolić, Vesna, Bezbednost mladih u Srbiji – kako mladi procenjuju današnje bezbednosne pretnje, rizike i izazove, Fond za otvoreno društvo, Beograd, 2010.
14. Epidemiološka situacija HIV-a u Srbiji i svetu u 2014, Omladina JAZAS-a, Internet, <http://www.jazas.rs/news-img.php?id=2467>, 7.12.2015.
15. Erceg, Vladimir, Radivojević, Dušan, Sistem civilne zaštite u Srbiji – ako postoji, zašto ne radi?, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, januar 2015, Internet, <https://prezi.com/6gf-qhzs0tbt/sistem-civilne-zastite-u-srbiji/>, 11.12.2015.
16. EU Youth Strategy, Internet, [http://ec.europa.eu/youth/policy/youth\\_strategy/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/youth/policy/youth_strategy/index_en.htm), 10.12.2015.
17. Evropska povelja o informacijama za mlade, Internet, <http://eryica.org/files/European%20Youth%20Information%20Charter%20-%20Serbian%20Version.pdf>, 5.12.2015.
18. Globalno istraživanje upotrebe duvana kod mladih 13-15 godina u Srbiji 2013, Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2014.
19. Human Development Report 1994, UNDP, Oxford University Press, New York, 1994.
20. Istraživanje koncepta rodno zasnovanog nasilja, kao i stavova prema rodno zasnovanom nasilju kod srednjoškolaca u Srbiji, Centar E8, 2011, Internet, <http://www.e8.org.rs/man/m-istrazivanje-istrazivanje-koncepta-rodno-zasnovano-g-nasilja-kao-i-stavova-prema-rodno-zasnovanom-nasilju-kod-srednjoskolaca-u-srbiji/>, 17.12.2015.
21. Istraživanje „Korišćenje novih medija među mladima“, Ipsos Strategic Marketing, IREX, OSCE, Media S, Institute for Sustainable Communities, 2011.
22. Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji I, Ninamedia Research, oktobar – novembar 2015.



23. Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji II, Ninamedia Research, oktobar – novembar 2015.
24. Istraživanje o položaju i potrebama mladih, Ninamedia kliping, 2013.
25. Istraživanje o stepenu (ne)tolerancije i (ne)poštovanju i narušavanju ljudskih prava, Društvo za razvoj dece i mladih Otvoreni klub, Niš, 2010.
26. Istraživanje „Položaj i potrebe mladih“, CeSID, Ministarstvo omladine i sporta, Beograd, maj 2012.
27. Istraživanje višestrukih pokazatelja – Srbija 2014, UNICEF, Republički zavod za statistiku, Internet, [http://www.unicef.org/serbia/Srbija\\_2014\\_MICS\\_Rezime.pdf](http://www.unicef.org/serbia/Srbija_2014_MICS_Rezime.pdf), 12.12.2015.
28. Izmenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Evrope, Strazburg, 2003.
29. Model OSCE Youth Action Plan, 2014, Internet, <http://model-osce.ch/wp-content/uploads/2013/12/Model-OSCE-Youth-Action-Plan.pdf>, 2.12.2015.
30. Monitoring izveštaj o stanju digitalnih prava i sloboda u Srbiji, SHARE Fondacija, Internet, <http://www.shareconference.net/sh/defense/monitoring-izvestaj-porast-verbalnog-nasilja-na-internetu-u-srbiji>, 10.12.2015.
31. Nacionalno istraživanje o stilovima života stanovništva Srbije 2014. godine - korišćenje psihoaktivnih supstanci i igre na sreću, Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Beograd, 2014.
32. Nacionalni program zapošljavanja i unapređivanja zapošljivosti mladih do 2020. godine, Radna grupa za zapošljavanje mladih KOMS-a, Beograd, jul 2015.
33. Nacionalni program zaštite životne sredine, Internet, [http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi\\_strategije/Nacionalni\\_program\\_zastite\\_%20zs.pdf](http://www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi_strategije/Nacionalni_program_zastite_%20zs.pdf), 12.12.2015
34. Nacionalna strategija za mlade 2015–2025, Službeni glasnik RS, br. 22/2015.
35. Nacionalna strategija zaštite i spasavanja u vanrednim operacijama, Službeni glasnik RS, br. 86/2011.

36. Odanović, Gorana, Bjeloš, Maja, Bezbednost i rodna ravnopravnost na lokalnom nivou, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2012.
37. Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, CeSID, UNDP, Beograd, decembar 2013.
38. Ohana, Jael, Bulat, Marija, Evaluacija Nacionalne strategije za mlade (2008) u Republici Srbiji i Akcionog plana 2009–2014, Ministarstvo omladine i sporta RS i Populacioni fond UN u Srbiji, januar 2015.
39. Pavlović, Branka, Banović, Milena, Rolović, Tijana, Priručnik za primenu Smernica za uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka, Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom Vlade Republike Srbije, Beograd, 2015.
40. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji – Osnovni skupovi stanovništva, Internet, <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga18.pdf>, 26.11.2015.
41. Priručnik za delovanje saveta za bezbednost u gradovima i opštinama, MUP RS, SKGO, Beograd, 2015.
42. Pudar Draško, Gazela, Mihailović, Jelena, Draško, Zlatko, Životna sredina u omladinskoj politici u Srbiji – Gde smo sada, Evropski omladinski centar – Institut za mlade, Beograd, 2013.
43. Radoman, Jelena, Tadić, Marina, Romkinje i Romi i reforma sektora bezbednosti u Republici Srbiji, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, 2014.
44. Radovanović, Gorana, Đan, Aurelija, (Ne)bezbedne u javnom prostoru, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, 2015.
45. Rečnik omladinske politike, NAPOR, Novi Sad, 2015.
46. Resolution CM/Res(2008)23 on the youth policy of the Council of Europe.
47. Saopštenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, 24.11.2015, Internet, <http://www.ravnopravnost.gov.rs/sr/saop%C5%A1tenja/saop%C5%A1tenje-povodom-me%C4%91unarodnog-dana-borbe-protiv-nasilja-nad-%C5%BEenama>, 8.12.2015.

48. Serbia Environmental Performance Reviews, Third Edition, United Nations Economic Commission for Europe, 2015.
49. Serbia 2015 Progress Report, European Commission, Brusseles, 2015.
50. Smernice za uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka, Vlada Republike Srbije Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom, Beograd, septembar 2014.
51. Spasić, Danijela, „Porodično nasilje u Srbiji – istorijsko-kulturološka dimenzija”, u: Bezbednost, vol. 54, br. 2, str. 205–220.
52. Stanarević Svetlana, Ejodus, Filip (urs) Pojmovnik bezbednosne kulture, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2009.
53. Stavovi mladih o društveno-političkim prilikama u Srbiji, CeSID, Centar za novu politiku, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd, mart 2012.
54. Stošić, Milena, OEBS, Srbija, bezbednost: Pitaju se i mladi, KOMS, Beograd, 2014.
55. Strategija bezbednosti saobraćaja na putevima Republike Srbije, za period od 2015. do 2020, Službeni glasnik RS, br. 64/2015.
56. Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Beograd, 2009.
57. Strategija policije u zajednici, Službeni glasnik RS, br. 43/2013.
58. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva - Rečnik termina, Internet, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/socijalno-ukljucivanje-u-rs/recnik-termina/>, 28.11.2015.
59. UN SC Resolution 2250 on Youth, Peace and Security, adopted on December 9, 2015. Vodič: Na ti sa lokalnom kancelarijom za mlade, Grupa 'Hajde da...', Beograd, 2010.
60. Working with Youth for Youth: Protection Against Radicalization, Report on Findings and Recommendations, Serbian OSCE Chairmanship-in-Office, Belgrade, 3-4 Sep 2015.
61. Zakon o mladima, Službeni glasnik RS, br. 50/2011.
62. Zakon o vanrednim situacijama, Službeni glasnik RS, br. 111/2009, 92/2011 i 93/2012.
63. Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/2009.

# PRILOG I: ORGANIZACIJE ČLANICE RADNOG TELA ZA BEZBEDNOST MLADIH KOMS-A

1. AEGEE Beograd
2. Alumni mreža KOMS-a
3. AS Centar
4. BalkanIDEA
5. Bečejsko udruženje mladih – BUM
6. Best Beograd
7. Centar za razvojnu politiku i saradnju – CRPS
8. Građanske inicijative
9. Klub 018
10. Omladina Jazasa Požarevac
11. Savez izviđača Srbije
12. Svet reči
13. Udruženje građana „Šansa”
14. Udruženje za Ujedinjene nacije Srbije
15. Unija srednjoškolaca Srbije
16. Upravni odbor KOMS-a

# PRILOG II: JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE I LOKALNI AKTERI KOJI SU UČESTVOVALI U KONSULTATIVNOM PROCESU

- Kraljevo – KZM, filijala nacionalne službe za zapošljavanje, CSR, savet za mlade, policijska uprava, organizacije „Pozitivna omladina” i „Kvart”
- Novi Pazar – KZM, gradski savet za bezbednost, komunalna i ekološka inspekcija, predstavnik projekta Misije OEBS-a u Srbiji
- Obrenovac – KZM, savet za mlade, predstavnik radne grupe za bezbednost u procesu izrade LAPM, organizacija „Lex National”
- Požarevac – KZM, član gradskog veća nadležan za sport i omladinu, član gradskog veća nadležan za saradnju sa nevladinim sektorom, CSR, odsek gradske uprave za lokalni ekonomski razvoj, organizacija „Omladina Jazas-a” Požarevac, policijska uprava, predstavnik podmlatka političke partije
- Zrenjanin – KZM, gradska uprava, organizacije „La-la land” i „Photo expo”, tim za zaštitu učenika od nasilja, Unija učeničkih parlamenata, saobraćajna policija, pedagog osnovne i srednje škole „Žarko Zrenjanin”
- Veliko Gradište – KZM, odeljenje opštinske uprave za privredni i ekonomski razvoj i dijasporu, savet za mlade, CSR, opštinski štab za vanredne situacije, predstavnik srednjoškolske ustanove

# PRILOG III: LOKALNE INICIJATIVE I AKCIJE ZA UNAPREĐENJE BEZBEDNOSTI MLADIH

**Bezbednosni prioritet:** Nasilje

■ **Naziv inicijative/akcije:** Forum teatrom protiv rodno zasnovanog nasilja

**Nosilac inicijative/akcije:** Neformalna omladinska grupa „Vršnjački tim za rodnu ravnopravnost”

**Mesto sprovođenja:** Beograd

**Opis inicijative/akcije:** Predstava forum teatra učenika Ugostiteljsko-turističke škole, sa temom rodno zasnovanog nasilja

**Bezbednosni prioritet:** Nasilje

■ **Naziv inicijative/akcije:** Živa biblioteka

**Nosilac inicijative/akcije:** Neformalna omladinska grupa „Volonterski klub Edukacionog centra VOKEC”

**Mesto sprovođenja:** Leskovac

**Opis inicijative/akcije:** Sprečavanje nasilnog ponašanja mladih kroz sprečavanje diskriminacije i promociju ljudskih prava korišćenjem koncepta „žive biblioteke”

**Bezbednosni prioritet:** Bezbednost na internetu

■ **Naziv inicijative/akcije:** Budi lik, osiguraj bezbedan klik

**Nosilac inicijative/akcije:** Udruženje građana „Somborski edukativni centar”

**Mesto sprovođenja:** Sombor

**Opis inicijative/akcije:** Informisanje i edukacija mladih u cilju bezbednog korišćenja interneta

**Bezbednosni prioritet:** Bezbednost na internetu

■ **Naziv inicijative/akcije:** Konektuj se bezbedno

**Nosilac inicijative/akcije:** Neformalna omladinska grupa „Connect”

**Mesto sprovođenja:** Vranje

**Opis inicijative/akcije:** Informisanje i edukacija mladih u cilju bezbednog korišćenja interneta

**Bezbednosni prioritet:** Bezbednost u saobraćaju

■ **Naziv inicijative/akcije:** Ulice za bicikliste

**Nosilac inicijative/akcije:** Udruženje građana „Ulice za bicikliste”

**Mesto sprovođenja:** Beograd

**Opis inicijative/akcije:** Ukazivanje na probleme mladih biciklista/kinja u saobraćaju i njihov odnos prema drugim učesnicima/ama u saobraćaju

**Bezbednosni prioritet:** Vanredne situacije

■ **Naziv inicijative/akcije:** Prevazidimo prepreke

**Nosilac inicijative/akcije:** Neformalna omladinska grupa „Pomozimo”

**Mesto sprovođenja:** Novi Pazar

**Opis inicijative/akcije:** Osnajivanje mladih za reagovanje u vanrednim situacijama

**Bezbednosni prioritet:** Vanredne situacije

■ **Naziv inicijative/akcije:** Spoznaj rizik

**Nosilac inicijative/akcije:** Neformalna omladinska grupa „Mladi inženjeri”

**Mesto sprovođenja:** Novi Sad

**Opis inicijative/akcije:** Osnajivanje mladih za reagovanje u vanrednim situacijama

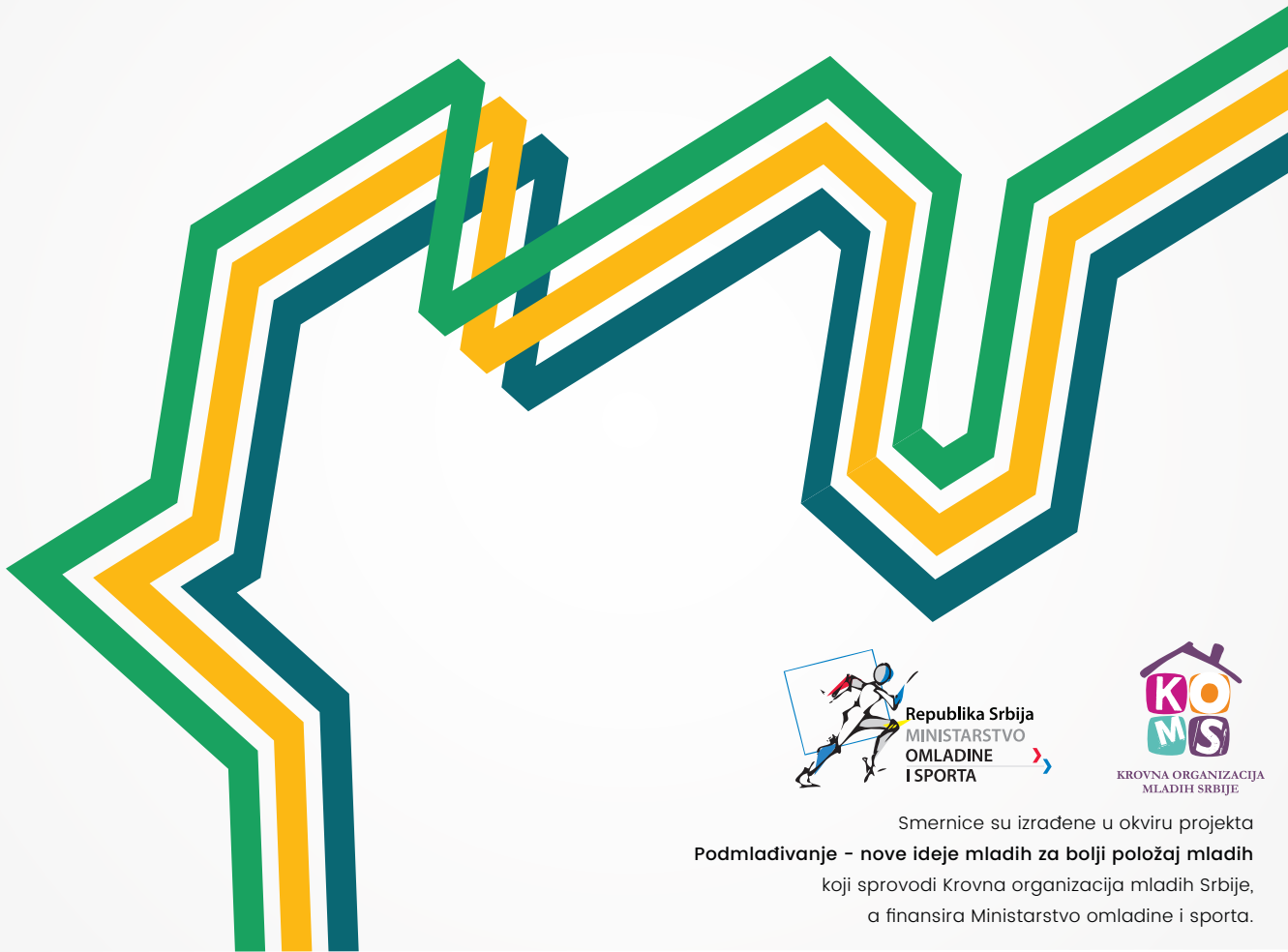












Smernice su izradene u okviru projekta  
**Podmlađivanje - nove ideje mladih za bolji položaj mladih**  
koji sprovodi Krovna organizacija mladih Srbije,  
a finansira Ministarstvo omladine i sporta.